

Från hembygdsarbetet

Almunge hembygds-gille

Gillet bildades 1956. År 1957 kom första numret av Almunge Allehanda, som sedan dess har utkommit varje år under december. Tidningen skildrar kulturella strävanden av alla de slag i vår bygd både nu och i gången tid. Hembygdsgården Torslund ligger 400 m söder om Almunge kyrka. Från kyrkan följer du stockholmsvägen 273 cirka 399 m söderut, och tar av vid vägen mot Hagby. Strax till vänster efter bron ligger vår vackra hembygds-gård.

Här har Hembygds-gillet sitt säte. Området är mycket vackert med blandskog som kringgårdar öppna välklippta gräsmattor. Bakom huvudbyggnaden "Slottet" som själv inrymmer ett välordnat föremålsmuseum med skomakarverkstad och bibliotek, finns en liten väg med brandstation, gårdssmedja, linbastu, verkstadslänga och bodar. I de tre ladorna finns gamla jordbruksredskap från trakten samt 10–15 väl underhållna traktorer från 1930-talet och framåt.

Skogvaktarbostaden och Smedstörpsstugan med tidsenliga inredningar kompletterar bilden av en större gård från tidigt 1900-tal.

Varje år den 2:a söndagen i juni firas Torslundsdagen då Gillet bjuder alla till

Foto: Lars Rosling

Skogsvaktarbostaden.

sommarfest med förströelser, servering, utställning av hantverksprodukter m m.

Gillet bjuder också in till sina Torsdagskvällar, då egna förmågor och gäster sjunger, musicerar och reciterar lyrik och prosa.

Alla är välkomna att besöka Almunge Hembygds-gille och Torslund. Om du vill titta in i stugorna och få guidning, kan du ringa till 0174-20510 under dagtid och när som helst till 0174-20232 eller 20554.

Lars Rosling
sekreterare i Almunge Hembygds-gille

Björklinge hembygdsförening

Björklinge hembygdsförening har 1996 verkat i 25 år. Redan de första åren tillkom aktiviteter som sedan återkommit årligen och blivit till tradition.

Årsstämman inledde som vanligt verksamheten under året. Medlemmar ur Gås-Anders-föreningens spelmanslag spelade, penningpriser och diplom delades ut till vinnare i föreningens teckningstävlan för Björklinge-Vikstas mellanstadieelever och antikvarie Håkan Liby berättade om uppländsk undfägnad i anslutning till sin nyutkomna bok med samma namn. Deltagarna inbjöds att avsmaka sluring, bärtårta och bondtårta tillagade efter recept i boken.

Valborgsmässofirandet vid Sandviken samlade mycket folk trots kyligt väder.

De lyssnade till vårtalet av Bror R Eriksson och vårsångerna sjungna av kyrkokören. En kase var tänd på grillplatsen vid strandkanten och smällare saknades inte.

Annandag pingst, 5 juni, gick 43 vandrare den 9 km långa stigen mellan Kättsbo och Lagmansbo. Friluftsgudstjänst, kyrkkaffe och en frågetävling på tio olika frösorтер utgjorde avslutningen på vandrigen i Lagmansbo.

Björklingedagens friluftsgudstjänst måste hållas i kyrkan på grund av kyla. Efter kyrkkaffet i församlingshemmet berättade förre prosten i Björklinge Lars Ridderstedt om professor Hugo Odeberg och hans tid som kyrkoherde i församlingen. Museet hade öppet hus med pågående aktiviteter som kardning, spinning, vävning, knyppling och svarvning. I smedjan pågick smide och på jordbruksmuseet demonstrerades självavläggaren från Ytterbyn.

Årets bussresa gick 2 september till Trögdén där vi bl a besökte Veckholms kyrka och församlingsgård, Kungs-Husby väderkvarn, Hällsta gårds- och jordbruksmuseum och hållristningsmuseet i Boglösa. Lunchen åt vi på Härjarö kursgård. Vår guide under resan var f kommunalmanen och lantbrukaren Tore Gryse. Tjugofem medlemmar deltog i en utflykt i egna bilar till Bälunge krönikespel 24 september.

Två vandringar genomfördes på hösten. De var planerade som vårutflykter, men drabbades båda överraskande av snöoväder i maj. Den ena gick genom Fi-

Från årsstämman 2 april. Föredragshållaren 1: antikvarie Håkan Liby blir bjuden på bärtårta med honung, serverad av föreningens kassör Uno Wallgren.

by urskog och den andra var en torpvandring på Sommaränge marker.

Vid hösträffen 29 oktober berättade Bror R Eriksson från Björklinge-Skutunge-Vikstas församlingsresa till Estland under sommaren och visade videobilder.

Årsskriften Björklinge förr och nu 1995 hade björklingeområdet Sjöhagen som huvudtema, om Sjöhagens framväxt från bondesamhället till dagens villasamhälle. Om de gamla hantverkarna och om hur sjöhagenborna själva ordnade med gemensam vattenförsörjning, eget bad, gatubelysning, etc innan Björklinge kommun tog över. Andra artiklar handlar om kyrkans omfattande restaurering 1989-94, om Agneta Horn, 1600-talets märkliga Sätunaägare, om dagens och gårdagens spelmän i Björklinge m m. Den innehåller också glimtar från året som gått och rikligt med fotografier.

Museet är navet i föreningens arbete och antalet föremål växer ständigt. Vi kan i dag visa upp många "nya" områden av livet i Björklinge förr, inte bara allmogeföremål från det gamla bondesamhället. En idrottshörna är t ex under uppbyggnad med spikskor, boxhandskar, träskidor och annan utrustning från 1930-talets idrottsande björklingebor.

I fotoarkivet finns 2200 foton beskrivna och registrerade och årets klippbok med pressklipp från bygden är den 27:e. Antalet medlemmar var vid 1994 års slut 275.

Gun Wallström

Blidö hembygdsförening

Vi är en av de yngre hembygdsföreningarna bildad 1982 och vi har som samlingspunkt ett gammalt båtmanstorp i Oxhalsö by. Torpet byggdes upp efter rysshärjningarna 1719, men det fanns ju viktigare saker än båtmanstorp att återställa de närmaste årtiondena, så båtsmännen fick bo på annat håll bl a Stockholm och Värmdö tills socknen på 1730-talet fick möjlighet och råd att bygga nya båtmanstorp. Vårt båtmanstorp var bebott ända in på 1950-talet. I dag är det ett museum, där vi visar allmogeföremål och verktyg från bl a båtbyggeri och fiske. Vi har öppet sommartid lördagar 11-14 och vi har god besöksfrekvens.

Vi har under årens lopp haft en lång rad utställningar kring olika ämnen som skutbyggeri, skärgårdskonst, tandvård och dess behandling förr, förpackningsemballage från 1850 och framåt, mått och vikt i gammalt. Lekdagar, visafnarn, samarbete med skolan och andra föreningar. Föreningen har ungefär 125 medlemmar och siffran är konstant. Vi har också en egen årsskrift som i år utkommer för 12:e gången.

Sommartid brukar vi komplettera verksamheten med historiska promenader bl a i samarbete med Riksantikvarieämbetet.

Bosse Wiklund
ordförande

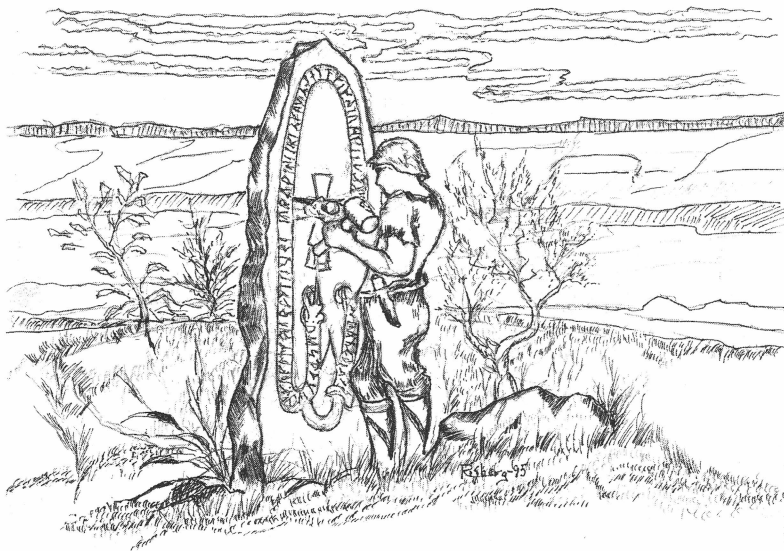
Danmarks hembygdsförening

Den sista december 1995 hade vår förening 681 medlemmar. Under året tillkom hela 266 nya. Av medlemmarna är 314 betalande (+91), medan övriga är s k familjemedlemmar. När kommunens föreningsbidrag försvann tvangs vi gå till offensiven. Vi tryckte därför vår årsskrift årgång 1994 i hela 4.200 exemplar och delade ut den i hela socknen/kommundelen tillsammans med en vädjan att stödja hembygdsrörelsen. Detta gav önskat resultat!

Vid årsmötet 25 februari berättade fil dr Mats Åkerblom över ämnet "Hur stadsdelen Sävja kom till – spelet i och bakom kulisserna", ett mycket intressant stycke

nutidshistoria, återgivet med kunskap och humor av en som var med. Föreningen har representerats av ordf Gunnar Olsson och vice ordf Sven Berglund i den gränsöverskridande amatörforskargruppen Arbetsgruppen Långhundraleden. Under våren deltog kassören Gustav Brugård och sekreteraren Ellinor Lindström i ett möte med fem andra hembygdsföreningar. Gamla Uppsala hembygdsförening hade kallat, och det hela utmynnade i flera motioner till länsförbundets årsstämma.

Ordföranden och sekreteraren är med i styrelsen för Kumla gårdsmuseum där föreningen är en av stiftarna. Per-Arne Risberg och Gösta Wallin slutförde sommaren 1995 registreringen av museets

Teckning: Per-Arne Risberg

Äsbjörn ristade stenen vid Falebro mot Berga (U 947). Så föreställer sig Per-Arne Risberg att det såg ut någon gång på 1000-talet.

över 500 föremål. Intresset har varit stort och besöken många i museet.

Vid ett medlemsmöte 15 mars berättade bitr länsantikvarien Jan Helmer Gustafsson om hur vikingarna använde marken i Danmarks socken för 1000 år sedan. Han illustrerade med utsökta flygbilder. Medlemmar i familjerna Mattson och Andersson berättade vid aprilmötet om hur livet tedde sig på Oppsävja respektive Linnés Sävja under 30- och 40-talen. Vid novembermötet presenterade ordförande Danmarksröster ur det förgångna ur föreningens allt rikare inspelningsarkiv, och kyrkoherde Tomas Anderman berättade om den religiösa sekten kring Charles Lee, Efraims budbärare.

En viktig milstolpe var 1 maj då Linnémuseet invigdes under medverkan av "Gubben själv" i Hans Odöös skepnad. Sven Berglund har lett arbetet med att i Linnés Sävja, archiaterns "sommarstuga", bygga upp ett museum kring Linnés intresse för medicinalväxter. Förre akademiörtagårdsmästaren Gunnar Peterson har lämnat mycken hjälp. Evenemanget blev mycket välbesökt och uppskattat.

Föreningen har fadderansvar för socknens samtliga runstenar. Vedyxastenen strax intill väg 282 mot Almunge blev illa åtgången då vägen byggdes om. Föreningen bekostade en "totalreovering", och på inrådan av Marit Åhlén vid Runverket byggdes senare på Vägverkets bekostnad ett stort skyddsplank för stenen att nyttjas oktober till april. Därmed undviks

bl a saltskador på stenen som står ett fåtal meter från och i nivå under vägbanan.

Föreningens höstupptakt 23 september ägnades åt Bälunge Krönikespel. Regissören Katarina Ehnmark och Lena Köster som arbetat med text och musik berättade vid en träff i Kumlamuseet före föreställningen om spelets tillkomst och om hur arbetet engagerar en hel bygd. Två tidigare startade cirklar har fortsatt under 1995, en med mattraditioner som tema, en där man lärt sig "Banda Berättare Bättre".

Föreningens årsskrift kom ut lagom till jul i sitt hittills största omfång och med en runristare på omslaget så som Per-Arne Risberg tänkt sig honom i full aktion vid Falebro. Alla hinner inte vara med vid alla arrangemang men ska, genom skriften, få en god bild av vad som hänt under året.

Gunnar Olsson
ordförande

Dannemora fornminnesförening och hembygdsförbund

Föreningen hade under året 465 medlemmar, vilket får anses vara ganska representativt för denna bygd. Svårigheten är, att få med yngre personer, som kan föra verksamheten vidare. Verksamheten är uppdelad i vissa årligen återkommande aktiviteter, men därtill kommer givetvis många andra begivenheter.

Vi började året med ett vintermöte med stor uppslutning och där bl a Håkan Liby berättade om Uppländsk undfågning. Mycket intressant.

Årsmötet hölls i Kyrkans Hus den 21 mars. Utöver sedvanliga mötesförhandlingar visades fina diabilder från Österby-Dannemora med omnejd.

Årets hembygdsträff var förlagd till Älvkarleö den 18 maj. Några av våra medlemmar bevistade denna träff, som var mycket trevlig.

I slutet av maj hade vi Dannemora Marknad med många marknadsstånd, populärt grislotteri och kaffeservering.

Nationaldagen firades som vanligt vid Hembygdsgården med tal, musik och sång och med stor publik.

Den 16 juni var hembygdsföreningen värd för en förstämman till den stora Nyckelharpsstämman dagarna därefter. Föreningen serverade kaffe, smörgåsar, korv och bröd till ett 100-tal spelmän från hela Sverige. Vi hoppas på fortsatt samarbete med Nyckelharpsstämman i fortsättningen.

Lilla midsommarafton firade vi också som vanligt vid Hembygdsgården, men den blev en besvikelse på det myckna regnandet. Publiken uteblev, men spelmännen underhöll inomhus för några få, som vågat sig ut.

Östhammars kommun hade även detta år förlagt en del av musikveckan till Hembygdsgården. Duktiga Ekeby Spelmän underhöll med trevligt program och vi serverade kaffe.

Under juni t o m augusti har vi haft kaffeservering varje lördag och söndag vid hembygdsgården. Till kaffet alltid hembakat bröd, som några av våra kvinnliga medlemmar bakar. Bl a har ca 900 bussresenärer druckit kaffe efter att av oss guidats vid Dannemora gruvor.

Visning och guidning av det numera välkända Vagn- & Brandmuseet är också ett arbete som kräver mycken tillsyn och noggrannhet. Museet har visat sig vara en publikdragande sevärdhet, där besökarna uttalar stort beröm.

Vi har också påbörjat iordningställandet av en kultur- & miljöstig med utgångspunkt från Hembygdsgården och vidare upp mot Stordammen och genom de gamla smältgrops- och hyttområdena genom Käbbo och åter till Hembygdsgården. Den är ännu icke fullt färdig, men den premiärgicks den 30 juli med stor anslutning.

Det nya hembygdsmuseet vid Hembygdsgården invigdes den 6 augusti; en milstolpe i hembygdsföreningens historia och till glädje för många. Ett stort arbete var att iordningställa, fantisera och prova sig fram till något vi kände oss nöjda med. Dock återstår mycket arbete.

Österbydagen den 27 augusti blev en lyckad tillställning i vackert väder och stor publik. Silltallriken, den traditionella maträtten, serverad vid Hembygdsgården hade strykande åtgång.

Kulturhusens dag inföll den 10 september, och årets tema var Industri och

Hantverk. Då vi icke har några industribyggnader, visade vi ändå de byggnader vi har och guidade dessutom ett 50-tal personer vid Dannemora gruvor.

Vid Hembygdsgården har vi också en fin kryddträdgård med många kryddväxter och dessutom en linåker, vilka också kräver noggrann skötsel.

Vår 56-sidiga tidning "Dannemorabygden" omfattar Film, Dannemora och Morkarla socknar, utkommer en gång om året och berättar om bygdens liv och historia.

Hembygdsföreningen ansökte hos kommunen om dispositionsrätt över ett område i anslutning till Hembygdsgården, där vi ämnar uppföra den s k gårdsmedjan, men kommunen skänkte oss detta 4500 kvm stora område. Vi är givetvis mycket tacksamma.

Varje år brukar vi ha någon utflykt. Denna gång gick resan till Uppsala (ca 30 pers) den 19 september. Vi besökte Gustavianum med sin fina utställning och mycket fin guidning, därefter Domkyrkan och efter lunch hann vi också besöka Upplandsmuseet och Biologiska Museet. En trevlig resa.

Vår förening har tillsammans med Tegelsmora Hembygdsförening lagt ned ett stort arbete med att iordningställa den s k Gullstigen, den gamla färd- och klövjestigen mellan Sibbo och Labbo förbi den gamla avrättningsplatsen, där den sista avrättningen i våra trakter ägde rum 1845. Talman Birgitta Dahl höll ett långt och trevligt invigningstal. En stor skara

Foto: Nils Hjorth

Birgitta Dahl talar vid invigningen av Gullstigen.

människor hade mött upp och vandrade den ca 5 km långa vägen mellan Labbo och Sibbo.

Vi har, som tidigare omnämnts, ett för våra förhållanden förnämligt arkiv. Det är populärt och har många besökare, forskare och andra. Det är vår förhoppning att kunna driva detta arkiv, som ständigt utökas och bör bli en tillgång för kommande generationer.

Bagarstugan har varit flitigt använd under höstmånaderna och uthyrd till privatpersoner, föreningar, skolklasser m fl. Dessutom har Hembygdsgården vid några tillfällen uthyrts till privata fester till personer som gillar 1700-talsmiljö.

Hembygdsföreningen har också medverkat till, att den gamla spången över Filmsjöns norra del blivit återuppbbyggd.

Som tack för årets ideella arbetsinsatser ordnades den 28 oktober en funktionsfest med god mat och underhållning i Kyrkans Hus. För den fina musiken och sången svarade Jan Sahlbergs sextett.

Årets sista aktivitet var Lilla julafton den 19 december, som firades på sedvanligt sätt med julgran, glögg, kaffe och underhållning.

Naturligtvis har mycket annat förekommit i vår verksamhet, som icke här medtagits, men förmodligen räcker det med vad som ovan skrivits.

Einar Tillman

Edsbro hembygds- och föreläsningsförening

Hembygdsföreningen bjöd traditionsenligt på grötlunch i kyrkans församlingshem efter gudstjänsten den 15 januari.

En utflykt till Stora Norrsjön anordnades för fiske och korvgrillning den 19 februari. Ett 50-tal personer deltog denna strålande söndag.

Föreningen höll årsmöte den 19 mars, med kaffeservering och underhållning av Larudakvartetten i församlingshemmet.

Valborgsmässoafton firades den 30 april vid Edsbro bygdegård med underhållning av Edsbro-kören samt brasa och fyrverkeri.

Den 14 maj anordnades en träff i församlingshemmet för dokumentering av fotografier från gamla tider.

Den 11 juni invigdes ett färdigställt museum på Åsavallen med avdelning för skol- och postmuseum. Ordföranden i Stockholms läns hembygdsförbund Göran Furuland förrättade invigningen. Dagens hedersgäster var lärarinnorna Astrid Gumælius och Astrid Forshill verksamma från 40-talet samt förre postmästaren Karl Jansson. Skolelever underhöll.

Midsommarafton firades enligt tradition på Åsavallen med smyckning av stängen, rundtur i lövade skringdor, dans kring midsommarstången samt servering av kaffe och saft.

På midsommardagen hölls friluftsgudstjänst på Åsavallen varpå hembygdsföreningen bjöd på kyrkkaffe.

Brukets Dag firades den 13 augusti med inledning av friluftsgudstjänst med kyrkkaffe. Hemkockt helgrynsvälling serverades, smör kärnades och såldes, gammal läkekonst demonstrerades, gammaldags karameller såldes i strut, den gamla smedjan hölls igång för den som ville lära sig att smida på gammalt vis. Pilkastning och lotteri anordnades.

Den 1 oktober anordnades en filmföreläsning i församlingshemmet i samband med att hembygdsföreningen bjöd på kyrkkaffe efter gudstjänsten. Filmerna hade tagits vid tidigare Edsbro-Dagar samt vid Brukets Dag.

Torsten Nyström
ordförande

Föreningen släktforskare i Upplands soldatinventering

Soldatgruppen bestod av sex personer under ledning av Björn Hagelin. Gruppens syfte har sedan starten varit dels att leda föreningens inventering av indelta soldater i landskapet Uppland från 1600-talets slut till 1900-talets början, dels att söka sporra hembygdsföreningar att systematiskt inventera indelta soldater inom sina geografiska områden. De båda syftena hänger naturligtvis intimt samman. Detta har varit gruppens problem: det har visat sig svårt att förmå hembygdsföreningar som inte redan börjat att starta sådan systematisk inventering. Det är tråkigt, eftersom vi får många bevis för att gruppens arbete är viktigt, inte bara för släkt- utan också för hembygdsforskare och andra historiskt intresserade personer. Soldatinventeringen kan inte slutföras utan aktiv hjälp från hembygdsföreningar. Detta är vårt dilemma.

Men vi gör vad vi kan:

Våra två första ALU-arbetare avslutade under 1995 sitt arbete med inmatning av soldatuppgifter i föreningens databas. Under hösten tillkom två nya. Dessutom har frivilligt arbete utgjort ett värdefullt bidrag. Dataregistret har därför växt, och omfattade i början av 1996 uppskattningsvis omkring 10 000 soldater. Detta är dock fortfarande mindre än hälften av alla soldater som uppskattningsvis fanns i Upp-

land under de 200 år som inventeringen omfattar.

Det var därför glädjande att Demografiska Databasen vid Umeå universitet lät oss få tillgång till sina uppgifter om soldater i Svinnegarn under 1800-talet. Svinnegarn var en av deras första provsocknar, varför soldatgruppen i gengäld hoppas kunna bidra med uppgifter och synpunkter av betydelse för det fortsatta arbetet.

Samarbete etablerades också med historiska institutionen vid Uppsala universitet. Där bedrivs ett forskningsprojekt om den svenska kustflottan. Soldatregistret bidrar med uppgifter om både knektar som tjänstgjorde till sjöss och båtsmän, uppgifter som ska hjälpa studenterna i deras uppsatsskrivande. Dessa uppsatser kan sedan, genom att soldaterna sätts in i sitt sociala och historiska sammanhang, bidra till ökad kunskap om Upplands soldater.

Syftet med soldatregistret är att det ska användas, inte bara inom föreningen utan av alla som kan tänkas ha nytta av det. Mot bakgrund av registrets ofullständighet är användningen ändå begränsad. Soldatgruppen bidrog dock under året till ett speciellt medlemsblad om soldater. Arbete inleddes också under ledning av förre landsarkivarie Lars Otto Berg med att ta fram information om hur Upplands Regementes rotenummer förändrats från 1600-talet. Indelningsverket och rotering- en var under de första årtiondena inte helt utvecklade, och förändringar i numreringen komplicerar soldatinventering-

en. Arbetet avser att under 1996 resultera i en första sammanställning avseende nr 1 Lif-Kompaniet.

Björn Hagelin

Gamla Uppsala hembygdsförening

Föreningen vill på detta sätt spegla året 1995. Förutom de ordinarie aktiviteterna hade föreningen en mängd guidade turer för att beskriva vårt kulturella arv något som skiljer sig från tidigare år. Docent

Wladyslaw Duczko inledde arbetsåret med att berätta om de senaste rönen. Kunskapen om Gamla Uppsala som historisk plats är inte tillräckligt känt eftersom så få utgrävningar har skett i området.

Vi genomförde dessutom kaseldning som en kulturmanifestation mot E4-västdragning tillsammans med andra Hembygdsföreningar och lokala LRF-föreningar. Kasarna fick enorm genomslagskraft och blev den stora manifestation vi hoppades på.

TV:s "Rapport" sände ett inslag samma kväll och hela UNT:s löpsedel upptogs av en bild från kasen hos Janne Fors-

Foto: Alvar Carlsson

Den vikingatida båten Aifur vid Samnabäcken.

Foto: Justus Hägg

Two viking women with association dress. Maj-Britt Beroing (left) and Sonja Franzén Åkerman (right) dress designers.

man. Dessutom fanns en stor artikel med färgbild på första sidan. Därutöver sände radion flera inslag om manifestationen.

20 augusti lyckades vi förverkliga en gammal idé att placera en vikingabåt vid Samnabäcken.

Vi ville se hur det kunde ha sett ut en gång i tiden när det var mycket vatten i dalen och vattenvägen var den naturliga vägen att ta sig till Gamla Upsala. Det var mycket intressant att få en visuell bild av hur stor (liten) båten såg ut i landskapet.

23 oktober guidades förre kulturministern Bengt Göransson och hans sekreterare Lars Sundström från Nationalstadsparkens-utredningen i de äldsta delarna av

Gamla Upsala såsom Kungsgårdsplatån, Valsgårde, Hemringe och Råby Park.

Under året började vi fundera på att bygga en vikingalik båt efter en kopia av en utgrävd grav från prästgården vid Gamla Upsala kyrka. Kontakter har knutits med Länsarbetsnämnden (Gert Lövendahl) och Arkeologiska institutionen (professor Bo Gräslund, docent Wladyslaw Duczko och doktorand Gunilla Larsson). Projektet skall förhoppningsvis leda till att föreningen erhåller en vikingalik båt.

Föreningen har även tillsammans med andra Hembygdsföreningar författat en motion till Sveriges Hembygdsförbunds årsmöte där vi önskade att förbundet ar-

betade för en förändring av Plan och Bygglagen.

Dessutom tog Gamla Upsala Hembygdsförening initiativet för samarbete med Björklinge, Danmarks, Storvretas, Tenstas och Vendels Hembygdsföreningar. Dessa föreningar undertecknade gemensamma motioner till Upplands Fornminnesförening och Hembygdsförbunds årsmöte i oktober 1995.

Välkomna till våra årligen återkommande aktiviteter.

Slåttergille ett samspel mellan Hembygdsföreningen och Upplandsmuseét. Samling vid Disagården där demonstrerades gamla tiders redskap för höskörd. Det visades hur man gör räfspinnar och hur en lie slipas. En kort genomgång av forna tiders höbärgning gjordes av intendenten på Disagården. Efter detta var det dags för avmarsch till slåtterängen. I täten gick två spelemän, fiol och dragspel. Därefter slåtterkarlar med nyslipade liar i nävarna som följdes av kvinnor med nypinnade räfsor på axeln. En talrik publik med kaffekorgar följde efter. Väster om 3-dje högen, i sänkan mot Prästgården vidtog slåtterarbetet. Med raska lietag och flinka räfserskor gick arbetet utan problem. De som ej deltog satt i slänten och fikade i det fantastiska vädret. Slåtterfolket läskade sej med svagdricka som en av räfserskorna hade med sej. Som avslutning sattes en hässja, stör och tråd som man hänger höet på för torkning. En ljuvlig julisöndag var till ända.

1995 års Hembygdsdag invigdes på

Tingshögen av Håkan Andrae ackompanjerad av Österledskyrkans blåsare. Temat detta år var "Uppländsk mat" med föredrag av Håkan Liby och smakprov var lagad av föreningens medlemmar. Föredrag av Gunilla Larsson om båtbyggarprojektet i Gamla Upsala med utställning av skeppet Aifur. Dessutom erbjuds traditionsenligt tillfälle till bl.a. sagostund, folkdansuppvisning, levande musik, utställning av bygdens konstnärer och hantverkare samt möjlighet till umgänge vid olika kaffebord. Varje år har sitt tema med olika aktiviteter.

Julmarknaden tillsammans med Gamla Upsala företagare- och intresseförening ägde rum runt Kaplansgården, Mattsgården, Odinsborg och Gamla Upsala Sockenmuseum. Där såldes allt från olika maträtter till hemslöjd och julprydnader.

Föreningens sedvanliga höstresa för medlemmar förlades till Eskilstuna den 2 september. Efter kaffepaus vid Kvicksund ställdes färden till Gense fabrikslager där fördelaktiga inköp kunde göras. Därefter parkerade bussen i centrala staden och resedeltagarna kunde fritt välja sina besöksmål. De berömda Rademachersmedjorna lockade de flesta besökarna och en kunnig ciceron gav oss en livfull skildring av hantverksmässiga smeders liv i gammal tid. Andra besöksmål var det närbelägna Vapentekniska museét och Faktoriemuseét.

Styrelsen
gm Christina Aronsson

Foto: Ellesiv Ohlsson

"Barn för 100 år sedan" – barn lär genom lek i hembygdsgården.

Harbo hembygdssförening

Verksamheten i Harbo hembygdssförening har tre huvudkomponenter, utåtriktad verksamhet som ger information om socknens historia och traditioner, dokumentation av historia och nutid samt bevarande av hembygdsgårdens byggnader och samlingar.

Många aktiviteter återkommer – vårstädning vid hembygdsgården, midsommarfirande, slätterkväll, en utflykt inom socknen, en hembygdsafton med föredrag, diskussion, gammaldags jul, halmbockens sockenvandring efter jul.

Vårutflykten i maj gick till Gransätra gruva. I ett ännu synligt dagbrott bröts

järnmalm så sent som vid 1800-talets slut, men mycket litet är känt om gruvans historia.

Slätterkväll vid hembygdsgården i juli gav möjligheten att träna användningen av lie och räfsa, och hässa hö på gammaldags stånghässa, och samtidigt se den glädjande ökningen av orkidéer efter många års slätter. Ett nytt och uppskattat inslag för året var en tävling i att arrangera vilda eller gammaldags odlade blommor.

Flera ALU-projekt har pågått under året. Förteckningen över hembygdssföreningens fotosamling och en stor del av förremålsförteckningen har överförts till data under 1994–95 inom ett ALU-projekt.

En fotoutställning som visade gamla byggnader och arbetsbilder från Harbo sammanställdes till årsmötet i april 1995, delvis med medhjälpare från samma ALU-projekt, och turnerade därefter till pensionärsverksamhet och bibliotek.

Till gammaldags jul i hembygdsgården första advent kom som alltid många besökare för att uppleva julstämning. Många Harbobor med anfäder födda i Harbo före 1880 utnyttjade den möjlighet, som erbjöds första gången i fjol, att få en antavla gjord under dagen. Intresset var stort för årets skrift "Harbomål - ord, ramsor och talesätt". Hembygdsföreningen fick i denna skrift också möjlighet att publicera dikter på Harbomål av Anna Sjöberg. En del av dessa återgavs från handskrivna anteckningar med tillstånd från Anna Sjöbergs dotter Rut Andersson kort före Ruts död.

Vintern 1994-95 tillverkades gammaldags förkläden, skjortor och mössor samt dockor för förskole- och lågstadiesbarn inom ett ALU-projekt. De har under året använts flitigt under besök vid hembygdsgården av skol- och förskolegrupper inom projektet "Barn för 100 år sedan", där barn arbetat och lekt som de barn som växte upp i det gamla självhushållet. De har burit ved och vatten, dragit slipstenen, vattnat och klappat fåret, gjort kotteladugårdar, lekt häst och gjort vedträdockor.

Ängsladan, som flyttades till Hembygdsgården från Solberg för några år se-

dan, är i stort behov av nytt spillertak. Den 5 augusti ägnades dagen åt att tillverka takspiller med spånhyvel, att lära ut konsten åt sådana som inte försökt förr. Några kunde även konsten att klyva spån helt för hand. Ett litet lager av spån, om än otillräckligt, finns nu för takläggning 1996.

Järpenstorp är en f d fåbodplats på allmänningssmark nära gränsen mellan Harbo och Bälinge. Området med tre byggnader överfördes till Harbo hembygdsförening från skogskassan för några år sedan. Genom gåvor av material och kontanter, med stora frivilliga arbetsinsatser av kommittén för Järpenstorp, framför allt Sven-Olof Ohlsson, och tack vare att intresserade och kunniga ALU-arbetare anvisats för arbetet, har två byggnader vid Järpenstorp nu kunnat restaureras, och blir färdiga för invigning 1996. Fåbodstugan har blivit raststuga, tänkt att användas för skolbarnens och andra Harbobors friluftsliv. Ett uthus, även det en timmerbyggnad, som senast använts som stall för skogskörare, har rustats upp och kommer bli a att användas för utställning av gamla jordbruksredskap.

Under 1995 har en skrift om Järpenstorp färdigställts för publicering inför Järpenstorps invigning som raststuga 1996. Skriften beskriver allmänningarnas roll för gamla tiders djurhållning och skogsbruk och Järpenstorps historia och utveckling från fåbod till skogvaktarboställe och småbruk. Den ger en bild av hur

människor levde långt från allfarväg men med täta kontakter mellan människor.

Harbo i april 1996
Magnhild Umærus
ordförande

Husby-Ärlinghundra-Märsta hembygdsförening

Föreningen förvaltar den ärevördiga gamla byskolan i Husby. Den används till hembygdsgård och skolmuseum.

Museet har som vanligt besökts av ett tiotal skolklasser med cirka 200 unga elever. De museiansvariga tog väl hand om dem och berättade om hembygdens och skolans historia.

1997 är det 300 år sedan skolan togs i bruk. Det ger oss anledning till firande. Därför har tre grupper konstituerats för att förbereda firandet. En grupp skall rusta och fräscha upp byggnadens inre och hålla kontakt med ägaren, kommunen, om yttre förbättringar. En andra grupp har börjat planera för ett förbättrat skolmuseum. Vi behöver en mera pedagogisk presentation av våra samlingar. Den tredje gruppen slutligen skall fördjupa våra kunskaper om skolans historia och producera en bok, vilken skall ges ut under jubileumsåret. Vidare skall personer ur de olika grupperna planera en rad jubileumsaktiviteter, som skall gå av stapeln under 1997.

Härkeberga gille

I en liten uppländsk socken som vår, med berömda kulturminnen från olika tidsperioder, har verksamheten kommit att omfattas av alla i socknen. En ovärderlig tillgång utgör kyrkomiljön med dess muralmålningar av Albert Målare. Genom en värdig dokumentation av dessa har Härkeberga blivit känd långt utöver landets gränser och en aldrig sinande ström av turister från när och fjärran har funnit platsen attraktiv, även under "icke turist-säsong".

Gillet har under 1995 tilldelats projektmedel från Nordiska Museet. Genom dessa tillgångar har det blivit möjligt att renovera de äldre byggnaderna i Kaplanmiljön. Efter en genomförd studiecirkel i "renovering av gamla hus" renoverades Hjälstastugans interiör helt och byggnaden försågs med nytt yttertak. Nu står Tiondeboden i tur för omsorg. De redan tidigare påbörjade arbetena med gärdsgårdarna kring fägata och område fortsätter efter hand.

Den mångåriga traditionen med framförandet av Joseph Haydns stråkkvartett "Jesu sju ord" i kyrkan på skärtorsdag under medverkan av Backakvartetten, genomfördes och uppskattades av fullsatt publik. Midsommaraftonens firande blev en folkfest med tusentals besökare och med folkdansuppvisning av Enköpings folkdansgille, dräktparader, renässansdansuppträdanden, med kungligheter

Erik XIV, Johan III och deras drottningar sirligt agerande, och sist men inte minst långdanser runt majstången för ung och gammal. Inne i kaplanens domäner kunde intresserade få lyssna till berättelser om prästers liv och leverne under medeltid fram till den siste i raden, vars porträtt tronar i stora salen och som talar sitt språk. Annandag midsommar stod gillet värd då Upplands Spelmansförbund firade sitt 50-års jubileum. Efter gudstjänstinledning med spelmännens musik tågade deltagarna till festplatsen, där f d landshövding Hans Alsén högtidstalade. Sen blev det spelmansmusik i alla dess former, prisutdelningar, kåserier, dräktparader, som avslutades med festlig supé i gillestugan och med musik in på småtimmarna.

Så kom den sista lördagen i juli månad då flera hundra besökare hade parkerat sina frukostkorgar i gröngräset framför Hjälstastugan. Det var för att lyssna till trubaduren Peder Svan, då han presenterade guldorn i visans form "från Bellman till Ewert Taube" för 20:e gången i Härkeberga.

Den 1 oktober var gillet inviterat till de festliga arrangemang, som Bälunge hembygdsförening hade i form av krönikespel, som framfördes dels framför och sedan inne i kyrkorummet. Föreställningen var fint arrangerad och aktörerna gjorde berömvärda insatser. Verksamhetsårets sista sammankomst med traditionell ärtsoppa hölls den 19 november. Aftonens föreläsa-

re var antikvarie Iréne Flygare-Andersson, som talade över ämnet "Utvecklingen av bygdens bondesamhälle".

Gösta Öhlund

Järlåsa hembygdsförening

Föreningen kan se tillbaka på ännu ett verksamhetsår med olika aktiviteter.

27 maj Gökotta i lövhagen. Göken ropade till allas förtjusning och den medtagna kaffekorgen plockades fram.

11 juni Söndagscafé i Lövhagen med loppmarknad och det vackra vädret gjorde att många besökare kom dit.

13 augusti Hembygdsdag med "Spelmansträff" blev lyckad, 20 st spelmän och ca 80 st besökare kom till det vackra Lövhagstorpet.

Bygdens Spelmän övar vid Hembygdstorpet Lövhagen.

2 september Sillfesten i Hembygdsgården Granhammar var som vanligt en trevlig sammankomst med c:a 45 sillsugna gäster.

2 december gåvoauktionen i Hembygdsgården Granhammar hölls i år på en lördag eftermiddag, det visade sig vara lyckat, bl a att fler barnfamiljer kunde komma till auktionen. Auktionsutropare var som vanligt Evert Wappsell.

Under sommaren har en ny gärdsgård satts upp vid Lövhagen. Även taket på stugan har bytts ut med andra tegelpannor. Hembygdsgården Granhammar har även fått en uppfräschning av rödfärgning och vitmålning.

Hembygdsföreningen har även ordnat en resa för sina medlemmar till Koversta Hembygdsgård samt till Gysinge marknad. Resan med Järlåsa Buss var trevlig, men myggen i Koversta var otrevliga. Medlemsantalet är 121 st.

Vera Westerlund
sekreterare

Lagga hembygds- och fornminnesförening

1995 var Lagga Hembygds- och Fornminnesförenings 49:e verksamhetsår. Antalet medlemmar var 176. Föreningen äger Lagga gamla prästgård samt Väsby kvarn. Prästgården som är uppförd omkring år 1700 används för en del av våra

Foto: Ove Eriksson

Väsby kvarn, Lagga.

egna sammankomster bl a årsstämman. Väsby kvarn är byggd år 1876. Den såldes 1946 till tre personer som skulle riva den och flytta den till Enköpingstrakten, där den skulle byggas upp som café. För att bevara kvarnen m m bildades hembygdsföreningen 1946.

Årets verksamhet började en regnig och slaskig kväll i mitten av februari, med en "Sopp- och berättarkväll" i gamla Prästgården. Trots det dåliga vädret kom många modiga Laggabor till värmande bondbönsoppa och smörgåsar samt goda berättelser. Mycket handlade om olika original som bott i Lagga. Ett av dem var

”Greve Piper” som tillverkade ståltrådsarbeten. Ett annat var fröken Lundmark, barnmorskan, som hade en bofink som brutit benet.

28 mars hade vi förmånen, att i samarbete med Husby-Långhundra Hembygdsförening, kunna visa den svenska dokumentärfilmen – Granskogen i våra hjärtan - med underrubriken en bondfilm, på Blå Vingen i Husby Långhundra. Filmen är gjord av Gunilla Ambjörnsson och för fotot svarar en Laggabo, Peter Östlund. I filmen medverkar lantbrukaren Lars-Erik Lundberg från Norrfors utanför Umeå, med många tänkvärda funderingar kring jord- och skogsbruk.

En kväll i början av april arrangerade vi en vårsoaré i Laggagården med Lagga Kammarkvartett och Lagga Spelmanslag, som bjöd på musik alltifrån Bach till Bränn-Per. Vid soarén visades en utställning med de bilder som amatörfotografen Germund Sjövall tagit på skådespelarna i teaterspelet ”Kungäval vid Mora stenar” som uppfördes vid Väsby kvarn 1993 och 1994.

Årsstämman hölls den 20 april i gamla prästgården. Efter årsstämmoförhandlingarna och kaffe talade Gunilla Nelander om sin och Håkan Libys bok Uppländsk undfagnad.

Under hösten -94 fick vi av Runverket uppdraget att vara fadder för socknens runstenar. I skötsel föreskrifterna ingår bl a att runstenarna ska tvättas minst en gång om året, så första lördagen i maj

träffades vi utrustade med vatten, hinkar och borstar. Eftersom det var första gången de blev rengjorda efter renoveringen som genomfördes 1991, var det en hel del lavar och smuts att tvätta bort.

Väsby kvarn renoverades senast åren 1975–79 varför det nu fanns behov av en del reparationer, målning och rödfärgning samt tjärning av spåntak och vingar. Vid Kristihimmelfärdsdagen var det full fart på arbetena. Vädret var arbetsvänligt, lagom sol och blåst, bara en regnskur på fredag e m. För att klara reparation och tjärning av spåntaket fick vi kostnadsfritt låna en byggnadsställning under sommaren. Dessvärre visade det sig att spåntaket var i sämre skick än vad vi hade trott, så vi beslutade att inte reparera det, utan att istället försöka hitta någon som kan lägga ett nytt nästa år. För att klara rödfärgningen och tjärningen av vingarna hyrde vi en stor skylift. Även delar av vingarna visade sig vara i dåligt skick, så de kommer också att repareras nästa år. Många arbetstimmar gavs av skickliga Laggabor, inom och utom föreningen.

I juni besökte landsantikvarie Stig Rydh Lagga gamla prästgård för att titta på de 700 år gamla sk vindskidorna från Lagga kyrka som förvaras där. De är vackert snidade med rankor från höggotiken. De är mycket väl bevarade trots att de suttit uppe på kyrktaket i över 600 år. Vid kyrkorenoeringen 1926 blev de övertäckta men kom fram när man lade nytt spåntak 1962.

Midsommarfesten arrangerades som vanligt med Lagga IF på Furuvallens idrottsplats. Firandet inleddes med en tur runt Lagga med traktorer och lövade vagnar, innan det var dags för dansen runt majstången. Därefter bjöds på underhållning med trollkarl, en minicirkus samt Lagga spelmannslag. Vidare fanns fiskdamm och pilkastning samt försäljning av kaffe och bröd. Barnen bjöds på saft och bullar.

Första söndagen i juli firas Laggadagen i samarbete med kyrkan. Efter högmässan i Lagga kyrka serverades kaffe i gamla prästgården samt fiolmusik framförd av laggaspelmän.

I början av augusti slutfördes reparationsarbetena på kvarnen, kvarnstugan och uthusen. Tändkulemotorn från 1922 av märket Stora Kopparberg fick en översyn (ej använd sedan 40-talet). Förhoppningsvis skulle allt kunna visas upp på Kvarndagen den 20 augusti. Dagen började med högmässa ledd av Arne Wiig. Kaffe serverades och Lagga spelmannslag stod för underhållningen. Dagen till ära så gick vingarna runt, först med vindkraft och så med hjälp av tändkulemotorn. Intresset för att se kvarnen i verksamhet var stort.

En aktivitet till i augusti var en "närområdesutflykt" i egna bilar. I Funbo besöktes Söderby kvarn samt den gamla vackra stenbron vid kyrkan. Därifrån fortsatte färdan till Danmark och besök på Kumla gårdsmuseum samt Linnémuseet i Sävja.

Ove Eriksson

Lagunda hembygdsförening

Hembygdsföreningens verksamhetsområde motsvarar för Lagunda kommun, som 1971 uppgick i Enköpings storkommun. Föreningens uppgift är att inom Lagundabygden verka för en vidgad och fördjupad kännedom om dess natur, kulturminnen och samtida problem.

Hembygdsföreningen bedriver verksamhet vid flera museer i Lagunda-bygden. Lagunda skolmuseum är inrymt i den gamla folkskolan från 1851 vid Nysättra kyrka. Musét levandegör gamla tiders skolundervisning och hembygdsföreningen har hållit öppet för gruppbesök under sommaren. Även handelsmuséet Kappen i Örsundsbro – Sveriges första kooperativa varuansknifningsbolag – har visats under sommarhalvåret med hjälp av föreningsmedlemmar. År 1995 besöktes Kappen av 778 personer, däribland den 50 000:e besökaren sedan invigningen 1978.

Bishop Hill-muséet i Biskopskulla, till minne av Eric Jansson som grundlade den utopiska kolonin i Illinois, samlade under 1995 omkring 2.000 besökare. Muséet drivs och visas av Bishop Hill-sällskapet. Tillsammans med hembygdsföreningen arrangerade man också årets traditionella midsommarfirande. Trots regn och blåst deltog ca 350 personer i lek och dans kring midsommarstången. Trubadur Hans Karlsson sjöng emigrantvisor och senare, på natten mot midsommaraftonen, hölls en finstämd konsert i kyrkan.

På friluftsmuseet Kvekgården i Frös-lunda, som speglar uppländsk bondekul-tur under 1700- och 1800-talen, höll hem-bygdsföreningen i det sedvanliga natio-naldagsfirandet den 6 juni. Föreningen fanns också med på Kvekgården under Lagundaskolans hantverksdagar vid höstterminsstarten. Då får barnen, med hjälp av kunniga föreningsfunktionärer, själva pröva på en del av de sysslor som hörde till vardagen på en uppländsk gård för 150 år sedan.

Andra återkommande aktiviteter var exempelvis vår medverkan i Enköpings kommuns kulturvecka i maj/juni samt höstens Mickelsmässmarknad. Under en dag i kulturveckan bakades bröd i bagar-stugan vid Biskopskulla kyrka. Till folk-musik av Trögds Spelmanslag fick de 250 samlade sig kaffe och nygräddat bröd till livs. En fyrtio man stark manskör från Minneapolis gav senare på dagen en beju-blad konsert. Hembygdsföreningens del i kulturveckan innehåller vanligtvis också en kulturvandring till någon intressant plats. Denna gång besökte vi torpet och källan i Norrskog, som haft forna dröm-mar om att bli en "bad- och brunnsan-stalt". Stigfinnare under färden och vår guide tillbaka till historien var Lennart Thelin.

Ett annat resmål var Hagby hem-bygdsgård, dit vi anlände på Hagby hem-byggsdag den 6 augusti. Vi fick ett varmt mottagande av vår broderförening och en specialvisning runt museet. Sedan åtta år

tillbaka har man rustat upp lokalen och samlat in föremål till sitt museum bred-vid kyrkan. Där fanns en handelsbod, skomakarverkstad och skolsal samt en stor samling föremål från jordbruk och hantverk från självhushållningens tid.

Alltsedan starten av Mickelsmäss har hembygdsföreningen ansvarat för mark-nadens kulturutställningar. Eftersom Mickelsmäss firade 20-årsjubileum 1995, så anordnades en jubileumsutställning med inslag från tidigare års teman: t ex bondens produkter, broderier, idrottshis-toria, leksaker, konsthantverk, hästen i ar-bete, torpare & soldater, folkmusik, han-delsbodar och sjöfart. Med anledning av 50-årsminnet av statsystemets upphöran-de fanns ett statarlass uppställt på gården och i utställningen kunde man titta in i ett statarkök som inretts på tidstypiskt vis.

Utöver fasta aktiviteter sker också ett fortlöpande arbete ute bland medlemmar-na. Sedan några år tillbaka finns det i för-eningen runstensfaddrar, som sköter om och har tillsyn över var sin runsten i trak-ten. Tidigare har olika arbetsgrupper bl a sysslat med: att renovera milstenar; att inventera växter; att rekonstruera Lagun-da-dräkten. För närvarande pågår inven-teringar av torp och soldattorp i flera socknar.

Vår satsning att i text och bild doku-mentera hembygden har resulterat i en skriftserie på hittills sex volymer. Lagun-da hembygdsförening har också utgivit en Turist- och hembygdscharta, med infor-

mation om sevärdheter och utflyktstips i området. Båda säljs via hembygdsföreningen och Turistbyrån i Örsundsbro.

Gunnar Sundelin
sekr

Lovö hembygdsförening

Föreningen stod i år som värd för Stockholms läns hembygdsförbunds årliga tävling om den s k Hembygdsfavlen. Tävingen ägde rum samtidigt med vår hembygdsdag den 9 september. I tävlingen deltog 36 lag om vardera tre personer från 17 av länets hembygdsföreningar. Tävingen bestod i att de tävlande lagen skulle fylla i ett formulär med ett antal tipsfrågor, alluderande på dagens olika programpunkter. Samling skedde på Rörby gård, varifrån en guidad rundtur utgick med besök bl a på Kina slott med omgivande park, Lovö vattenverk och Hogsta hembygdsmuseum. Tävingen avgjordes slutligt genom en tävling i hästskokastning mellan de nio lag som besvarat samtliga frågor rätt. Avslutningen ägde rum i Lovö kyrka, där ordföranden, Lars Djerf, överlämnade favlen till det vinnande laget som kom från Samfundet Djursholms forntid och framtid.

Föreningen har under året mottagit en mycket värdefull gåva, nämligen en 1700-talsbyggnad belägen intill Lovö prästgård, gemenligen kallad Grindstugan.

Den har av ägaren, förre kyrkoherden i församlingen Anders Frostenson, överlåtit till föreningen. Styrelsen har beslutat inreda ett av rummen i byggnaden som minnesrum över Frostenson.

Verksamheten i övrigt omfattade de sedvanliga stående inslagen: valborgsmässofirande i Drottningholmsparken, årsmöte i Kina slottskök i maj, bussutflykter i juni och september, vandringar på Lovö och föredrag om sommarens seminarieutgrävningar på Lovö på hembygdsdagen i Hogsta magasin. Vidare arbetet med underhåll av Lovö fornstig, de tre skidspåren samt de av föreningen disponerade byggnaderna.

Föreningen har under året förlorat sin högt skattade hedersledamot fru Berit Wallenberg, som avled den 4 september vid 93 års ålder. Hon var under en period föreningens ordförande och omfattade dess angelägenheter med aldrig svikande intresse och generositet allt intill sin död.

Malin Beijer
sekreterare

Nora hembygds- och fornminnesförening

6 juni: Svenska flaggans dag på Hembygdsgården, tal av kyrkoherde Lars-Erik Sundin samt manskören medverkade.

10 juni: Årsmöte i Säljastugan, ca 60 medlemmar närvarande.

4–9 juli: Hembygdsvecka. Kaffeservering från kl 16.00 alla dagar, hemslöjdsförsäljning i Säljastugan samt lotterier.

4 juli: Kl 14.00 tänds kolmilan Ulla. 100-talet publik. Kl 19.00 underhållning av Sigvard i Östanås Trio. Kåseri av Sigvard Larsson, Sättraby. 80-talet närvarande.

5 juli: Kl 19.00 Gustav och Tina underhöll. 125 personer.

6 juli: Kvällsgudstjänst, kyrkoherde Lars-Erik Sundin samt Blockflöjtsensemble. C:a 60 personer.

7 juli: Lilly Lövgren och Karl-Johan Olsson, Huddunge underhöll med sång och musik. C:a 110 personer.

8 juli: Hemvändardagar. Auktion av Karl-Olov Ruuth, program och aktiviteter hela dagen. Omkring 2.000 personer besökte Hembygdsgården, f d Nora-bor och sommargäster m fl i strålande sol.

9 juli: Söndag med början kl 11.00 program hela dagen, strålande sol och mycket folk.

25 juli: Utflykt till Hembygdsmuseum och Möbelmuseum i Östervåla.

5 auktioner har hållits på Hembygdsgården under sommaren. Hembygdsföreningen har serverat kaffe.

Många privata fester och samkväm hålls i Säljastugan.

1 september: Hembygdsföreningen inbjöd alla som hjälpt till under sommaren på stor fest på logen, med mat och underhållning.

Under hösten har uppförts en toalettbyggnad med 2 toaletter, en handikapp-

vänlig, ett förråd för förvaring av känsliga föremål. Beräknas färdigställas under 1996.

Styrelsen

Norra Järva hembygdsförening

Vår förening bildades 1986, således en rätt ung hembygdsförening. Vi så att säga avknoppades från Spånga Fornminnes- och Hembygds-gille, som i sin tur bildats 1932. Deras "område" är Spånga, vilket vårt område hette förut. Numera heter vi Kista, Husby, Akalla eller Norra Järva. Föreningens logotype kommer från ett vindsfönster på Kista gård. Vårt medlemsantal är cirka 180 st.

Foto: Ina Pauls

Mellangården, Akalla.

Inom vårt område finns många, gamla, fina gårdar – Hägerstalund (numera ett värdshus) som förut bestod av 2 gårdar vid namn Hansta, Hästa, Akalla by, Husby, Granby, Eggeby, Ärvinge och Kista. Att så många av våra gårdar är intakta beror av att militären fanns här på Järvafältet åren 1905–1970. De som då brukade gårdarna hade att välja mellan, antingen sälja till Kronan eller stanna kvar som arrendatorer. Akalla by brukades av familjen Jansson i flera generationer; som självägande bönder 1797–1905 och sedan som arrendatorer från 1905. Den sista skörden togs in 1974, den siste bonden hette Bengt Akalla. Han är numera ordförande i Spånga Fornminnes- och Hembygds-gille. Stockholm fritid har ansvaret för Akalla by och vi hyr vår hembygds-gård av dem för en rimlig summa.

Kista började bebyggas på 1970-talet, först Husby, därefter Akalla och sedan Kista. Kista har både flerfamiljshus, småhus och de gamla gårdarna. Järva betyder grusås (Jorvi) och Akalla = Åkarlarnas by och ån som åsyftas är Igelbäcken. Ingen av våra gamla gårdar bedriver jordbruk men tanken är att Hästa kommer att ha ekologiskt jordbruk och drivas av 4H. Akalla By har flera gårdar och vår hembygds-gård, Mellangården, är från 1770.

Hembygdsföreningen har en mycket utåtriktad verksamhet, eftersom vi är väldigt mångkulturella. Vår verksamhet berör forntid (runstenar, gravfält, gamla går-

dar) – nutid (de boende, bibliotek, skolor, företag; vi har ju det kända Silicon Valley i Kista) – framtid (miljöfrågor – ex Dennisleden), Hansta, där Astrid Lindgren har en minnessten, Ekoparken och naturligtvis värnar vi om Igelbäcken med den mycket sällsynta malfisken Grönlingen.

Mellangården har vi haft öppen varje söndag kl 13.00 – 16.00 hela året runt. Naturligtvis öppet även andra dagar för träffar, studiebesök, möten. Exempel på våra program 1995/96: landskapsträffar (Skåne, Småland, Uppland, Värmland, Dalarna, Gotland, Hälsingland). "Fred 7 maj 1945", Surströmming i syrénbersån, Militärtiden 1905–70, Stenkakedisco, Arkeologi, Vägmöte, Släkttforskning och naturligtvis Finlands-Svensk kväll, Sydamerikansk kväll, Nordfrisiska öarna. Dessutom flera utställningar i "kammaren" och även vandringar på Järvafältet. Våra landskapsträffar har blivit otroligt populära, vilket egentligen är en självklarhet, då merparten av oss Kistabor är "invandrade" från olika delar i Sverige och även från andra länder. Fast vi har en 100-procentig "urinnevånare" och det är stugfogden Harald, som är född i Akalla By.

Här finns en kvinnodräkt (ingen motsvarande mansdräkt) som är rekonstruerad, en s k bygdedräkt, och den heter Spånga-Järfälla-dräkten. Brudgummen kom från Akalla By (Spånga) och bruden från Håga By (Järfälla), därav namnet.

Nästa stora evenemang är Midsommarfesten och Akalladagen (alltid första

söndagen i september). Akalladagen är det största evenemanget som vi har, allt går i sekelskiftesstil.

Ulla Jansson
ordförande

Norrunda fornminnes- och hembygdsförening

Året började med årsmöte den 25 mars där Ann Marie Hollands från Riksantikvarieämbetet berättade om utgrävningarna på Valsta- och Säbygravfälten.

Under 1995 har arbetet med Arlanda-banan igångsatts och vid ett otal tillfällen har ordföranden Gunnar Andersson och kassören Börje Färestad sammanträtt med representanter för kommunen, Banverket,

Banbrytarna, Lantmäteriet och landskapsarkitekten i markfrågor, ersättningsfrågor, flyttning och placering av Säbystugan och Kättstaboden. I nuläget är markfrågan klar och föreningen har både fått lämna ifrån sig mark men också fått ersättningsmark.

Säbystugan är flyttad till Vrán genom Banverkets försorg och inredningsarbetena pågår för fullt. Bland annat skall spisar och stora bakugnar muras.

Vid flera tillfällen har Gunnar Andersson visat skolmuseet för skolbarn från årsklass 3.

Vid 5 tillfällen har Vrán visats för olika grupper, bl a en grupp arkitekter och en grupp på ca 75 st grundvuxelever från Märsta. De hade sitt ursprung från olika kulturer.

PRO har besökt Vrán och skolmuseet.

Elever från Odensala har under en hel dag deltagit i aktiviteter vid Vrán (bl a malning av säd) och besökt och arbetat vid Skobygravfältet. Vid Skobygravfältet har även andra grupper guidats runt liksom vid Åshusbyhögen.

Gunnar Andersson har gjort två utställningar. På Märstabiblioteket visades gamla leksaker och på Dragongården i Upplands Väsby visades delar av de gåvor föreningen fick från familjen Rosenvik på Sandvik.

Det planerade årsprogrammet genomfördes till 99%. Felprocenten är svampdagen som torkade in.

1995 har varit ett intensivt år i förändringens tecken och föreningens styrelse

Foto: Gunnar Andersson

Flyttning av byggnader från hembygdsgården.

tror att också under flera år framåt kommer förändringens vindar att blåsa runt husknutarna vid Vårn.

Styrelsen
gm Gunnar Andersson

Rasbokils hembygds- och fornminnesförening

Arbetet i föreningen har under de två senaste åren varit aktivt både vad gäller byggnation och underhåll. Dessutom har vissa inventeringsprojekt startats eller genomförts. Föreningen har också fått mottaga en förnämlig donation av aktier av Olle Höök för bildandet av "Kerstin Hööks fond".

1994 installerades nytt avloppssystem vid hembygdsgården, vilket till stor del utfördes av frivillig arbetskraft. Dessutom gjordes en grundlig rustning av soldattorpet med bl a uppförande av ny skorsten. För detta erhöles bidrag från länsstyrelsen med 15 0000 kronor.

Under 1994-95 uppfördes smedja vid hembygdsgården. Timret hade skänkts av greve Bernadotte på Frötuna och gammalt tegel från en smedja vid Kullbol av Rasbo Häradsallmänning. Arbetet leddes av Bengt Ahlström. Spån till taket tillverkades hos Göte Herlovson i Upplanda, Örbyhus och smedjan kunde förevisas på hembygdsdagen 1995 då Upsala Nya Tidning gjorde ett reportage om föreningens aktiviteter.

Ett omfattande arbete med inventering och rengöring av museets föremål har utförts av Louise Karlsson som ALU-arbete.

Hösten 1995 påbörjades en bebyggelseinventering i socknen. Bostadshus och fritidshus har fotograferats i svart-vitt och exteriören på samtliga byggnader, inklusive uthus, garage, ladugårdar etc, har beskrivits enligt ett utarbetat protokoll. De boende har intervjuats angående fastighetsbeteckning, byggnadsår och ev ombyggnad. Arbetet beräknas bli färdigt under innevarande år.

Vid årsmötet 1994 kåserade Wolter Ehn om folkliga föreställningar om döden och året därpå berättade Håkan Liby om mat och dryck i gamla tider, varefter vi bjöds på smakprov på gammaldags mat.

De traditionella midsommarfesterna och hembygdsdagarna har varit välbesökta. Senast arrangerades tillsammans med bygdegårdsföreningen en "annorlunda" hembygdsdag med familjerally och tipsrunda i socknen. Vid olika kontrollstationer demonstrerades en gammal lanthandel, resterna av sockenmagasinet, Lafsjön, en varggrop och Gruvstugan med Carolinagruvan. Priser till tipsrundan hade generöst skänkts av lokala företagare.

En annan tradition är den uppskattade surströmmingfesten i hembygdsgården i slutet av september, då föreningen inbjuder sina aktiva medlemmar.

Ingvar Eriksson

Rimbo hembygdsförening

Årsberättelsen för 1995 får spegla den verksamhet, som bedrivits – mest traditionellt men även med nya inslag. Styrelsen har hållit 10 sammanträden. Årsmötet hölls 20/2. Föreningens verksamhet har i huvudsak förlagts till Tolvmansgården. Arrangemang 8/3, 16/9 och 16/10 anordnades i samarbete med Rimbo bibliotek och "Hem och samhälle". Antalet medlemmar var vid årets slut ca 400. Årsskriften "Sjuhundrabygden" kom till julen ut med sin 7:e årgång.

8/3 – Den internationella kvinnodagen firades på Rimbo bibliotek, där Gerd Lindman-Nilsson föreläste om indiansk kultur i Mexico.

10/4 – "En kväll i stilla veckan" med Stig Saverstam.

30/4 – "valborgsmässofirande – trots ett vitt täcke av nysnö ljöd vårtal- och sång lika löftesrika som vanligt.

3/6 hölls spelmansstämma på Tolvmansgården.

6/6 – Nationaldagen firades i vackert väder. Högtidstalet hölls av Sven Karlsson och uppvisningar av folkdansarna och olika gymnastikgrupper förnöjde publiken.

23/6 – Midsommarfirande med alla traditionella inslag firades i soligt men blåsigt väder av ca 1000-talet deltagare.

19/7 – Tolvmansgården besöktes av Natasja Anderssons ryska barngrupp, som visade sin suveräna danskonst för tacksamma åskådare.

6/8 – Dagen "Gammelfest" – sedan länge planerad. Besökarna kunde förlusta sig med pilkastning, kuddkrig, fiskdamm, säcklöpning m m – kostnad 1 krona. Valda nummer ur gamla Rimborevyer framfördes av "Revygänget" som tillsammans med musikanterna rönt stor uppskattning.

16/10 – årets skördefest gick i matens tecken. Gunilla Nelander berättade om uppländska mattraditioner och "kokmororna" bjöd på avsmakning; Kalle Pettersson spådde höstens väder och medhavda skördealster auktionerades ut.

6/11 – Husförhör med Georg Kessler, som fann katekeskunskapen god!

4/12 – Lilla julafton – en fulltalig publik hade bänkat sig i lidret, för att få en försmak av julens alla fröjder.

Öppet-hus-verksamhet. Under tiden 3/6–24/9 har Tolvmansgården hållits öppen helger kl 12–15. Utställningar av handarbeten och keramik samt demonstration av konsten att spinna har anordnats i augusti.

Friluftsgudstjänster har hållits 5/6, 24/6 samt 30/7.

Kulturvandringar har företagits 16/9 på Adamsbergs ägor med Gustaf Lagerbjelke som ciceron och 23/9 i Rimbo samhälle.

Kurser. Under hösten har Rune Blomdahl lett en grupp ur hembygdsföreningen, som läst och diskuterat "Nils Holgersson".

Arbetsdagar har hållits 22/4 och 14/10 med många villiga deltagare.

Reparationer och förbättringar har

kontinuerligt utförts i de olika byggnaderna av hantverkskunniga medlemmar.

Utflykter. 20/5 företogs föreningens vårutflykt till Vänge där kyrkan, Ekeby by, Fiby urskog med Kvarnberg samt Hammarskog besöktes.

Besök. Tolvmansgården har bl a besökts av en grupp "Temaresande" från USA och Sällskapet kulturreSOR från Stockholm.

Gåvor. Från enskilda personer och sterbhus har föreningen fått gåvor i form av föremål, böcker och donationer.

En för föreningen ny aktivitet aktualiserades i och med Enar Janssons donation till Rimbo hembygdsförening. Efter en stor och seriös arbetsinsats av 20-talet medlemmar kunde lösöret säljas på auktion på Tolvmansgården 26/8, vilken genomfördes till allas belåtenhet. Rimbo (tidigare Sjuhundra) hembygdsförening bildades 1962 och Tolvmansgården inköptes 1967. Det arbete som påbörjades på 60-talet, ger ovärderlig gemenskap till de generationer som tagit vid.

Kerstin Askesjö
sekreterare

S:t Bartholomei Gille

Vad är S:t Bartholomei Gille? Många undrar med all rätt varför vi har detta namn. Svaret är enkelt, det är det medeltida sockengille som fanns i Svinnegarn. Gil-

lets uppgift var att ta hand om och härbärgera de människor som i stora skaror vallfärdade till Svinnegarns källa. Sockengillet höll sina sammankomster i en gillestuga, som av 1600-talsforskaren Johan Hadorph beskrevs som "en kostelig gammal valvkällare med pelare mitt uti, väl 18 alnar lång och 13 bred" (ca 11 x 8 meter). Helgonet S:t Bartholomeus var son till en syrisk kung. Som litet barn föll han ned i en källa men räddades, han flöt på vattnet och han har därför ansetts som källornas skyddshelgon. Sockengillena förbjöds av Gustaf Vasa men då hembygdsföreningen bildades var det naturligt att vi tog detta namn med historisk anknytning till Svinnegarn.

Svinnegarns källa ser obetydlig ut när man ser den, en knappt meterdjup stensatt grop i marken, men den har lockat, retat och fascinerat många tusen människor under århundraden. Det är dess historia som är intressant. När färderna till källan började vet ingen, vikingarna dyrkade den vid fullmåne i förkristen tid. Under medeltiden vallfärdade pilgrimer i tusental dit, det var den mest berömda hälsokällan i Sverige, ja i hela Skandinavien. Människor som begått brott kunde dömas att göra en pilgrimsfärd till Svinnegarns källa. I det dike som gick från källan badade många och smorde in sig med lera, hel- och halvnakna mitt under det prydaste 1800-talet, allt för att bli botade från sina krämpor.

Trefaldighetsfirandet i modern form

Foto: Valter Petersson

Gillet's hembygdsgård.

inleddes på 1920-talet då ärkebiskop Nathan Söderblom talade vid källan. Då serverades kaffe och läsk, det fanns karamellstånd, ballongförsäljare och allsköns tingeltangel, något som försvann i början av 1940-talet. Numera firar vi med sång, tal, spelmannsfolk, källdrickning och aftonandakt i kyrkan. Årets högtidstalare är förre talmannen Ingegerd Troedsson. Jag vill gärna rekommendera Svinnegarns källa som utflyktsmål en Trefaldighetsafton. Traditionen att samlas där den kväl-

len är mer än tusenårig och kommer säkert att fortsätta.

Ur verksamhetsberättelsen kan för övrigt nämnas: Sommarutflykt till Julita i vackert väder och med mycket intressant att se. Friluftsgudstjänst vid hembygdsgården, välbesökt. Vi har guidat vid källan och Haralds hög för Friluftsfrämjandet med flera. Radio Sörmland har spelat in ett radioprogram vid källan.

Nytt för året är att några av gillet's medlemmar har köpt ett litet antal får.

Tanken är att visa den gamla svenska får-rasen, samt att hålla markerna fria från ej önskvärd vegetation genom betning.

Valter Petersson

Sockenstugans vänner i Funbo

Årsmötet 1995 hölls söndagen 5 mars. Detta inleddes med att de ca 50 deltagarna serverades kalvdans med jordgubbs-sylt samt kaffe i Sockenstugan. Därefter vandrade vi över till Församlingshemmet för årsmötesförhandlingar och föredrag av Kajsa Häringer om de arkeologiska utgrävningar som gjorts för nya vägen (i Danmarks socken).

27 maj, en lite kylig men solig, förmiddag gick vårvandringen av stapeln. Under Anna Tolstoys kunniga ledning blev vi presenterade för Klockhammarens växt- och fågelliv. Föreningen bjöd de 35 deltagande medlemmarna på nässelsoppa och ostsmörgås samt kaffe. Innan vi skildes för dagen visades diabilder från 50-talets Funbo, tagna av Hanna-Lisa Ek.

Den 16 september var det så dags för höstens utflykt som gick till Ekeby by i Vänge. 30-talet medlemmar var med på denna resa.

24 oktober var det repris på visningen av Funbobildderna från 50-talet, 30-talet personer deltog.

Museet har hållits öppet på lördagar under sommaren och har varit tämligen välbesökt.

Föreningen har haft glädjen att få mota en orgel från Lennart och Gösta Heljefors. Denna har tillhört deras mor Svea Karlsson i Bärby. Svea glädde Funborna under många år med sin sång. Vi har även fått ett psalmodikon som tillhört Elida Stark, under sin levnad bosatt i Halmby.

Under ljusa kvällar före midsommar träffades styrelsemedlemmarna och reparerade och målade den gamla bron över Funboån. Dessutom har städkvällar hållits vår och höst då Sockenstugan fejats från golv till tak.

Utnyttjandet av stugan har minskat i och med att nya församlingshemmet numera tar emot de flesta gästerna, men fortfarande används den flitigt av socknens mindre föreningar.

Bert Jan
ordförande
Agneta Hellman
sekreterare

Söderfors hembygdsförening

Söderfors, bruket med en 300-årig historia, är beläget på Jörsön i Daläven, har klarat sig igenom alla konjunkturer och är nu det enda vallonbruket i Uppland som ännu är i drift.

Som hembygdsförening arbetar vi därför med en levande kultur som är värd att visas.

Turismen; Bruket har haft något mindre turist tillströmning under året än under -94. Antalet besökande har dock varit 2 400 turister som sett det populära bildspelet "Järnarvet" som visas i Ankar-medjan.

Turisterna har också guidats runt och visats andra sevärdheter såsom det Grekiska templet i Engelska parken, ankaret på Ankarbacken, kyrkan. Visning av industrin har varit ett populärt inslag. Genom medverkande i Vallonbruksprojektet och NEDA verkar den nedåtgående trenden i turismen ha vänt. Vi förväntar oss betydligt bättre tillströmning under -96.

Verksamheten har varit traditionsenlig med Valborgsmässofirande på Ankarbacken med fyrverkeri över älven, vårtal och sång av Kyrkokören. Trots ett miserabelt väder med snö och rusk var det en stor publik tillströmning.

På Brukets dag fick föreningen motta gåva som gåva en byst föreställande Anna Lindblad, en sentida ättling till släkten Grill och ägare till Söderfors. Bland andra fina gåvor föreningen fått under året kan nämnas en flintyxta daterad 2500 år FK, och en Prins Eugen kruka.

Midsommar firades på Ankarbacken.

Öppet Hus i Bygdegården till jul med försäljning.

Under sommarsöndagarna har Gammelgården, Ankarsmedjan och Hembygdsgården varit öppna för besök, kaffe serveras i Hembygdsgården.

Föreningen har under året köpt Enke-

huset från Erasteel. Enkehuset är ett välbevarat monument över tidig social omvårdnad på Bruket. Arbetet med att försöka visa något av dess tidigare funktion, beräknas att påbörjas under -96. Via SESAM projektet räknar vi med att kunna bygga upp ett museum i Enkehuset. Ett intressant projekt inför de kommande åren.

Restaureringen av Engelska parken pågår.

Vävstugan och bagarstugan har som vanligt haft en livaktig verksamhet med bl a utställningar av hantverksalster och försäljning av bröd.

Bagarstugan har också utnyttjats av medlemmar för bakning av eget bröd.

Under det 46:e verksamhetsåret -95 hade föreningen 344 medlemmar och styrelsen sammanträdde vid 12 protokollförda tillfällen.

Ola Sandström

Torstuna hembygdsförening

Hembygdsföreningens sommarprogram inleddes med årsmötet i Härled den 31 maj. Då medverkade Maja Öhlund som berättade om livet i Enköping i början av seklet.

Härledgården är som vanligt medelpunkten i sommarens aktiviteter. Midsommarfesten med byarna Korsbacken och Torstunaby som arrangörer bjöd på ett omväxlande program med strålande väder och stor publik.

Foto: Ruth Petersson

Lisbeth Thorsell visar sin lappteknik vid hembygdsföreningens 50-årsjubileum.

Söndagen därpå hölls pastoratets fri-luftsgudstjänst och den 2 juli inbjöd missionsförsamlingen till gudstjänst.

Sill och potatis serverades till ett 90-tal besökare vid långborden ute på gården den 16 juli.

För tionde året i följd uppfördes bygdespelet "När torstunabor utvandrade till Bishop Hill 1846" den 6 augusti.

Som ett inslag i den årligen återkommande kulturveckan gjorde hembygdsföreningen en byvandring vid Almossen. Ett 40-tal deltagare fick då höra om sådant som hänt i den trakten långt tillbaka i tiden.

Spelmansstämman den 20 augusti avslutade sommaren vid Härled.

Men det betyder inte att årets aktiviteter var slut. Årets viktigaste händelse inträffade den 11 november då hembygdsföreningen firade sitt 50-årsjubileum. Eftersom Härledgården är för liten och vid den årstiden för kall hölls festligheterna i Torstuna församlingshem. En utställning med foton, textilier och videofilm var öppen under eftermiddagen då ett mycket stort antal besökare bjöds på kaffe och tårta.

Föreningens medlemmar samlades på kvällen till en festmåltid bestående av

gammaldags uppländska maträtter. Bland många andra gäster fanns Gunilla Nelander som berättade om uppländsk undfägnad.

Ett annat inslag i programmet var musik som framfördes av Vega-sextetten.

Ruth Pettersson

Vaksala hembygd förenings

Verksamheten har med åren blivit ganska traditionsbunden med tre fasta sammankomster årligen; nämligen årsmöte i mars, hembygd dag i juni och sk höstmöte i oktober månad. Till programmet vid dessa sammankomster hör förutom föreningsangelägenheter såsom val och

planering också något föredrag med anknytning till verksamheten. Vid senaste höstmötet höll Anders Eriksson, Uppsala kommuns naturvårdsförvaltning, föredrag med rubriken "Årike Fyris". Föredragshållaren redogjorde för såväl den inventering av naturtillgångarna, som gjorts i området längs Fyrisån från Gamla Uppsala ned till Mälaren, som den åtgärds- och skötselplan "Årikesplanen", som utarbetats för bevarandet av områdets speciella karaktär och höga natur- och kulturvärde.

Visserligen är det länge sedan Vaksala socken nådde fram till Fyrisån (1500-talet), men det är ju så att intresseområde och administrativt område inte alltid sammanfaller.

Om man vill ha en "geografisk" gräns för Vaksala hembygd förenings torde nuvarande församlingsgräns vara det som passar bäst.

Under det gångna året, som är föreningens 16:e, har studieverksamheten varit inriktat på två uppgifter; nämligen en inventering av föreningar, som varit verk samma i Vaksala eller alltjämt är det. Den andra uppgiften är en inventering och dokumentation av äldre gravstenar på Vaksala kyrkogård. Stenarna skall mätas och formbeskrivas. Text och eventuella figurer skall anges. De flesta stenarna torde behöva tvättas innan text blir synlig för läsning och eventuell fotografering.

Från verksamheten kan i övrigt nämnas att rustning av Lilla skolan har fort-

Foto: Karl-Erik Lundgren

I början av maj. Marken bearbetas på gammalt vis med årder. Carl-Birger Sveidqvist och Kjell Danielsson håller i skalmar och tömmar.

satt även under 1995 med bl a målningsarbeten, varvid ALU-arbetare medverkat.

Ett projekt, som pågått några år, är "odling på gammalt vis" där bearbetning sker med årder, ärjning och gamla sorter av stråsäd användes som utsäde.

Antalet medlemmar var vid årsskiftet 341 st, vilket är en ökning med tre st. Detta trots att avgången varit stor. Av dem som lämnat föreningen, har de flesta avlidit.

Rune Apelgren
sekreterare

Valö-Forsmarks hembygdsförening

Valö-Forsmarks hembygdsförening bildades 1948 och hade vid ingången av år 1995 drygt 300 medlemmar.

Föreningens hembygdsgård ligger vid Vigelsboäng i Valö. Ett stort och viktigt arbete inom föreningen är att skaffa kunskap om, inventera, dokumentera och vårda föreningens samlingar samt att bevara de byggnader som finns vid hembygdsgården. Aktuella objekt under året har, liksom året innan, varit textilier och böcker, men det stora arbetet under 1995 har varit flyttning av en mangårdsbyggnad från Lund i Valö till hembygdsgården.

I flera år har föreningen sökt möjligheter att erhålla ett hus där det skulle finnas möjligheter till att ha toaletter, kök och rum för vård av föremål. Vi fick för några

år sedan ett erbjudande att köpa en gammal mangårdsbyggnad till "vedpris" men frågan var vem som skulle göra arbetet. I januari 1995 hade länsarbetsnämnden fått kännedom om vår belägenhet och ville ha huset som ett utbildningsprojekt för en av sina kurser för arbetslösa byggnadsarbetare. Ett erbjudande som löste ett av våra problem.

Kursen började i april och avslutades i oktober. Under denna tid hade huset plockats ner på sin ursprungsplats, uppmonterats vid hembygdsgården, källardel gjutits, skorstensstock murats, golv lagts m m. Dessutom hade kursen haft teori och studiebesök samt dokumenterat flyttningen med ritningar, cirka 600 fotografier och en 6,5 timmes videofilm. Kursdeltagarna var ett fantastiskt gäng, tack vare deras stora intresse och engagemang fick hembygdsföreningen en stor hjälp under de 20 veckor som kursen pågick.

Vad är det för hus? Huset byggdes troligen någon gång under perioden 1830–50 och är knuttimrat i två och ett halvt plan och med stenfot. Det är 18 meter långt och 8 meter brett. Huset inrymmer 6 rum och kök och en mycket liten farstu. Ena delen ligger en halv trappa upp med en källarsal. Det fanns flera eldstäder som åter skall muras upp ex vis öppen spis i lilla kammaren och kakelugn i källarsalen. Timret var i mycket gott skick varför det behövde lagas endast på ett fåtal ställen.

I november arrangerades ett öppet hus med bl a skärmställningar då huset vi-

sades för medlemmar och allmänhet. Nu återstår det att göra exteriören klar och att sedan inreda huset. Det är ett arbete som vi planerar ta 3–4 år i anspråk. Mer om husflytten finns att läsa i föreningens årskrift Bygden nr 51, 1996.

Men vi har även hunnit gjort annat inom föreningen. Under året har vi rustat upp övervåningen på Dannebogården där vi planerar en textilavdelning. Valborgsmäss firades 1995 i Forsmark med, enligt gammal tradition, brasa i tjärtunna. Våra musikevenemang var de vanliga, nämligen spel- och dansstuga under Östhammars musikvecka och spelmansstämman den första söndagen i augusti. Båda evenemangen var väl besökta. Vårt studiebesök i år gick till Järnvägsmuséet och skogsmuséet Silvanum i Gävle.

Mirja Korpela

Vendels hembygdsförening

Årsmötet hölls den 29 mars 1995. Vid årsskiftet 1994–95 hade föreningen 296 medlemmar och man följer i stort de årliga evenemangen med vårutflykt osv.

Vårutflykten detta år var ämnad att förläggas till Älvkarleby hembygdsförening och Billuddens naturreservat. Dock föll under natten mot den 14 maj nära 3 decimeter snö varför utflykten fick ställas in.

Den 5 juni hölls hembygdsens dag vid Mariebergs gamla skola. Efter friluftsgudstjänsten underhöll vendelspelmännen till kaffet och Erika Enander sjöng vackra sommarsånger. Ordföranden Birger Wallén kåserade om olika kvarnar i Vendel och dess historia, främst om väderkvarnen vid Hovgårdsberg som restaurerades 1984 sedan hembygdsföreningen genom gåvobrev erhöill kvarnen 1983. Den uppfördes 1825 av dåvarande ägaren till Hovgårdsberg Per August Bohlin. Kvarnen med sina två stenpar är idag helt intakt. Även lantbruksmuséet i Karby var öppet där man bl a kunde beskåda tre stycken nyrenoverade veterankrävarer varav den äldsta är en Molines "Järnhästen" från 1916. Dessa har kunnat iordningställas med ALU-hjälp.

Varje år deltar hembygdsföreningen i fanborgen vid firandet av Sveriges Nationaldag och Svenska flaggans dag vid Vendelbadet i Örbyhus.

Midsommar firades vid natursköna Uddnäs i samarbete med SMU:s Uddnäs-krets.

Eric Sahlströms spelmanstämman började redan på fredagskvällen med en folkmusikpub där bl a folkmusikgruppen Väsen var det stora dragplåstret. Även detta år anordnades vid Ottarsborg under lördagseftermiddagen "prövpådans", en intensivkurs i bondpolska och andra gammeldanser med Ingemar Sund som ledare.

Så följde förstämman och senare på kvällen gammeldans där Trollrike spelmännen med flera grupper svarade för musiken.

På söndagen deltar spelmännen som vanligt vid den inledande högmässan i Ven-

dels kyrka. Klockan 12 började så stämman vid Ottarsborg med allspel, spel av grupper och enskilda från scenen och senare buskspel.

Klockan 14 hölls en Sahlströmskonsert med Erics bror Sture, dottern Sonia, sonen Sigurd och svärsonen Håkan.

Innan de sista entusiasterna lämnade Ottarsborg i det härliga högsommarvärdret hade dagen övergått till ljuvlig sommarkväll.

Höstutflykten gick till Älvkarleby som första anhalt där Jarl Holmström från hembygdsföreningen tog emot och gav en uttömmande information om "Älkarbyn", dess laxfiske, kyrkan och storspelmannen Bysskalle (Karl Erson Bössa). Så fortsatte färden via Gävle till Bönans fiskeläge där en av de sista yrkesfiskarna berättade om fisket och den berömda Bönaböcklingen som kunde inköpas eller rökt sik om någon föredrog detta.

Så gick färden via Sandviken och Årsunda till Gysinge. Här besöktes Centrum för byggnadsvård med utställning som visar hur man renoverar gamla hus. I butiken säljs alla möjliga byggnadsvårdsvårer. Nästa anhalt blev Krokiga smedjan, den gamla klensmedjan som idag inrymmer flera verksamheter. Här pågick en smideskurs och i en del av byggnaden fanns utställning och försäljning av kvalitetsslöjd.

Den 27 oktober hade föreningen medlemsträff i Vendels Bygdgård. Man bjöd på "Lilians kasslerlåda" med grönsaker, öl/läsk, kaffe och kaka.

Ottarsbälgarna underhöll och ett uppskattat inslag var också filmen om "Pappa Sandrew", vendelsoonen som tidigt utvandrade till Stockholm och blev legendarisk biokung.

Kvällen avslutades med någon timmes dans.

Året avslutades med en pysselkväll vid Mariebergs gamla skola. Från kl 18 och framåt var det julpyssel för alla åldrar. Vi bjuder på kaffe, saft och julgodis. Vi ser det som en viktig uppgift att föra traditionen vidare att tillsammans göra girlanger, korgar av näver, tomtar, halmkronor och andra trevliga julalster.

Hembygdsföreningens årsskift Vendelkråkan har nu nått årgång 19 och nya bidrag kommer redaktionskommittén till handa.

I övrigt har hembygdsföreningen engagerat sig i Vägverkets förslag att bygga en ny E4 motorväg mellan Uppsala och Mehedeby. Hembygdsföreningen motsätter sig inte byggandet av en motorväg men vill av olika skäl ha en östlig dragning via Jälla-Vattholma-Skyttorp-Örbyhus-Tobo-Tierp. Detta främst ur regionalpolitisk synpunkt men att samtidigt kunna skydda de ekologiskt värdefulla kulturmiljöerna främst i Gamla Uppsala och Vendel samt förhindra att högvärdig jordbruksmark tas i anspråk för vägbyggnad. Med en östlig dragning skyddar man också vattentäkter för både Uppsala, Örbyhus-Tobo och Tierp.

Så långt som möjligt kommer vendel-

borna att kämpa för att slippa få en motorväg som skapar en skarp barriär mellan gårdar och människor som hört samman i generationer. En väg skall byggas där den gör minst intrång men mest nytta.

Birger Wallén
ordförande

Viksta hembygdsförening

Årsmötet ägde rum söndagen den 26 mars i Viksta bygdegård. Förutom mötesförhandlingar bjöd hembygdsföreningen på underhållning i form av ett föredrag om "Historiska trädgårdar" som hölls av Elisabeth Svalin från Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Elisabeth Svalin informerade även om den föreningen hon representerade. Kaffe och semla serverades till alla mötesdeltagarna.

Årets resa, den 12 augusti, gick till Stockholm. Föreningen Tantofolket med Rune Sahlström som engagerad och kunig guide, visade runt på Årstaholmarna, Ekermanska malmgården och bland koloniträdgårdar i det vackra sensommarvädret. Deltog gjorde ca 50 personer och resan var mycket uppskattad. Södermalms byalag som var våra värdar förärades som tack för den fina dagen med en Viksta-stake från Hembygdsföreningen.

Den gamla kyrkstigen från Älby provgicks och röjdes den 6 maj inför Annandag Pingst, den 5 juni, då Hembygdsföre-

ningen tillsammans med kyrkan arrangerade en vandring längs kyrkostigen med avslutande gudstjänst i Dalsäng. Efter gudstjänsten bjöds afrikansk mat och kyrkkaffe.

Kulturvandringen "Sevärdheter på Åsen" den 12 juni, gick till Vikstaheden. Anders Lindgren var som vanligt vår entusiastiska ciceron och visade på Bror Hjorths uppväxtplats, sällsynta paraplytallar och runstenar. Deltagarna, som var ca 25 stycken, tittade även på den gamla avrättningsplatsen.

Vikstadagen inföll i år söndagen den 30 juli. Den inleddes som sig bör med gudstjänst i Viksta kyrka och kyrkkaffe på Tunet. Viksta-Lasse stipendiet gick till Peter Hedlund, även kallad Puma, som blev världsmästare på Nyckelharpa 1993. Stämningen var god och Hembygdsföreningen serverade traditionsenligt skinka och potatissallad till ett rimligt pris som lunch. Vädret var strålande och uppslutningen stor. Hembygdsföreningen anordnade även lotterier och brödförsäljning, vilket var mycket populärt. Kollekten från dagens gudstjänst tillföll även i år Hembygdsföreningen.

Viksta Hembygdsförening har under året anslutit sig till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund samt Sveriges hembygdsförbund.

Bodarna på Tunet har som planerats röjts och rustats. Vi har dragit in sommarvatten och inrett ett litet kök, med tanke på Viksta-dagen och dess arrangemang.

Som vanligt pågår mycket arbete i Hembygdsföreningens båda stiftelser: Viksta-Lasse stiftelsen och Syskonen Anstréns stiftelse. Här hänvisas till separata verksamhetsberättelser.

Hembygdsföreningens styrelse ber därmed att få tacka alla medlemmar för året som gått, speciellt tack till alla som arbetar frivilligt och med stor entusiasm på Viksta-dagen. Verksamheten står och faller med medlemmarnas ideella arbete.

På styrelsens vägnar:
Louise Wennerholm
sekreterare

Vittinge hembygdsförening

Vittinge Hembygdsförening har under 1995 haft 7 protokollförda sammanträden och medlemsantalet har ökat med 27 st till 315. Vi har i år bjudit på taklagsfest för alla som hjälpt oss att uppföra det nya huset vid hembygdsgården. Festen uppskattades mycket.

Till berättarafton hade vi inbjudit Lars-Erik Larsson, Ulvåsa, som vet och kan berätta en hel del om vår socken i forna dagar. På Kristihimmelsfärdsdagen var det dags att kliva upp i ottan och bege sig till Knubbo gård för att därifrån gå kyrkstigen till Önsebo. Vi var 12 st som slog följe, solen sken och det blev varmt, så det var skönt att få slå sig ner på tunet

vid hembygdsstugan och delta i friluftsgudstjänsten.

När vi kom fram till trefaldighetsafton var det nog flera som uppskattade det varma kaffet i hembygdsstugan än vattnet vid källan där det blåste mer än snålt. Vittingekören var som vanligt med och underhöll med sång.

Midsommarfirandet är den största tillställningen. I år samlades ca 550 personer på tunet för att dansa och leka. Kvällen innan hade majstången klätts av ovanligt många flitiga händer.

Årets bussutflykt gick till Kvekgården i Örsundsbro och det var en verklig upplevelse tycker jag och bra guide var det också, hon kunde verkligen berätta om hur det hade varit på gården.

Vår sommarfest i augusti var en het tillställning. Många som i vanliga fall besöker dessa kom nog inte på grund av värmen men dom tappra fick njuta av fin musik av Hornboskapen.

Så har vi haft byggnadsantikvariern Kjell Sundström ute för att visa bilder och tala om hur fel vi kan rusta hus fast vi vill så väl, och visst syntes det på hans bilder när han visade på dem.

Vi har också haft en stor barnkör från Uppsala, under ledning av Gunnel Hauelin, här och sjungit för oss i advent.

Sedan har vi i år grundmålet nya huset och fått in tröskvandringen på sitt rätta ställe.

Inger Ås

Foto: UNT

Göran Hedman och Gösta Lindgren visar upp den nya ortnamnsskylten.

Vänge hembygdsförening

Årsmöte hölls 21 maj i Karlssongården Ekeby. Till ordförande för mötet utsågs Kristoffer Helsing, sekreterare Tommy Jansson. Styrelsens förslag till stadgeändring § 4 och följande antogs första läsningen. Efter mötet gav Gösta Lindgren en återblick på Brunna samhälles utveckling.

Vänge Hembygdsförening har nu 280 medlemmar.

Styrelsen har haft 8 sammanträden under 1995.

Läbyvads Hembygdsförening inbjöd under våren närliggande hembygdsföre-

ningar till information om gemensamt arbete, bl a sommarprogrammen.

Återtagandet av Brunna samhälles namn till Vänge firades den 6 juni. Festligheterna började med avtäckning av vägskylten vid östra infarten. Representer för Vänge på Gotland var tillresta och framförde sina lyckönskningar. Bygdens föreningar och organisationer presenterade sina verksamheter. Förvaltningssekreterare Andriette Ivarsson stod som sammankallande. Önskan om återkommande Vängedag har framförts.

I slutet av maj ledde Tony Foucard en

fågelskådningsvandring. Trefaldighetskvällen samlades vi med kaffekorgar vid Trefaldighetskällan i Fiby urskog. Möjlighet att bese den restaurerade vattenkvarnen gavs också. Den 11 juni var det dags för spelmansträff i Ekeby och festen på midsommarafton lockade ett stort antal besökare. Per Pettersson och Gösta Berglund stod för musiken och Kerstin Berglund var lekledare. Den 6 juli gästade Gås-Anders-gänget oss och underhöll med musik och historier.

Hans Lustig visade skulpturer och tavlor och berättade om sin väg till konsten. Gamla foton från Vänge visades under sommaren i boden. Bygdens amatörkonstnärer hade utställningar på logen under juli månad.

Kaffeserveringen har skötts av ett 40-tal glada medhjälpare. I medeltal 40–50 kaffegäster har besökt Ekeby varje helg. Kvarnen har varit öppen söndagar och demonstrerats av Gösta Lindgren och Stig Bernström.

Besökare har kommit från nära och fjärran, från förskola och universitet, bl a kvarnexperter på symposium vid KTH i Stockholm. Föreningar och organisationer av skilda slag har tagit del av byns historia. Gösta Lindgren har fungerat som sakkunnig och uppskattad guide, och han har även delvis ansvarat för byns skötsel tillsammans med Torsten Andersson samt Erik, Johan och Mats Jennische. Sofia Jansson har skött inomhusstädningen i Karlssongården.

Sommarsåsongen avslutades traditionsenligt med soppkväll i församlingshemmet. Ett spelmansgäng med Arne Gustavsson i spetsen underhöll under kvällen.

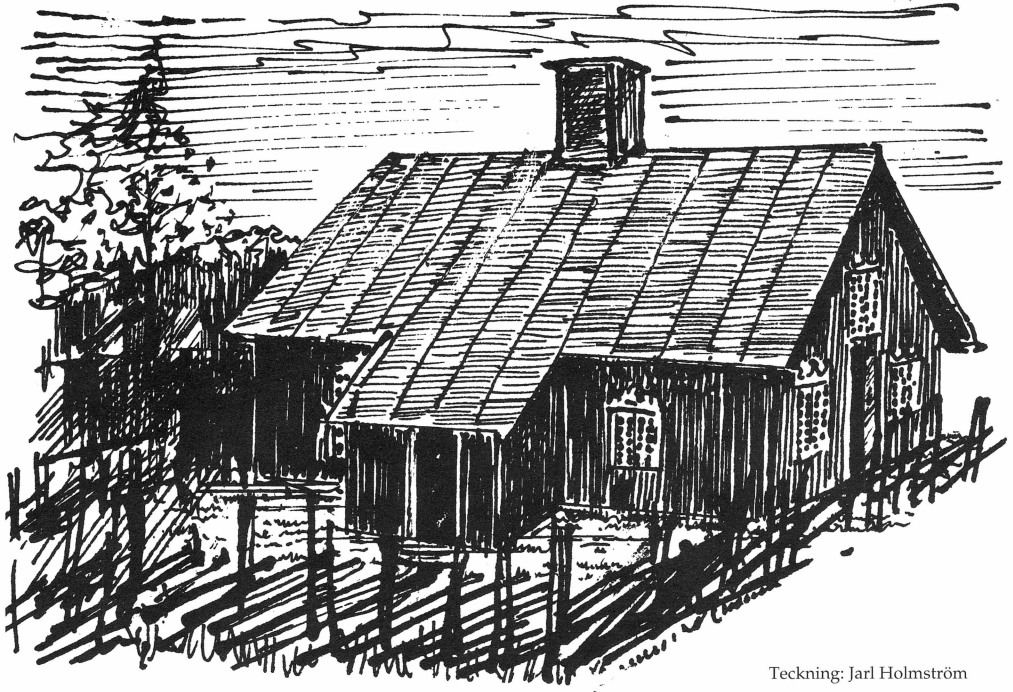
Anna Märta Schmekel

Älvkarleby hembygdsförening

Hembygdsföreningens verksamhet har en återkommande arrangemangsplan. De övergripande besluten om föreningsarbetet fattas i vår- och höststämmor, däremellan håller styrelsen månatliga sammanträden. Stämmorna hålls på olika platser i bygden. Vårstämma hölls 1995 i Johannesgården i Skutskär; föreningens årsmöte med val och förhandlingar.

1995 års höststämma hölls i Marma Folkets Hus och samlade 75 medlemmar. Elever från Tierps musikskola underhöll med spel på fioler och nyckelharpor. Kit Astinger berättade och visade bilder från ett gånget musikliv i Skutskär och doneerade sin fars, Sven Söderbergs, dragspel till föreningen. Sten Georg Alsne visade en nyinspelad videofilm om Älvkarleby midsommarstång, dess historia, klädning, resning och midsommarfesten.

Verksamheten under året följde traditionerna. De större arrangemangen är: valborgsmässsofirande på Laxöns södra udde, midsommaraftonens stångresning i Östanå, Byss-Calle stämman – alltid tredje söndagen i augusti och firandet av natio-

Teckning: Jarl Holmström

Smedsstugan. "Här stod de gamle vid härden och hammarn. Därhemma gick hustrun i köket och kammarn och styrde med barnen och maten och gnolade kanske en sång ..." Olof Thunman.

naldagen, i vilket hembygdssföreningen på senare år blivit en av arrangörerna.

Under året medverkade föreningen även i en bygdedag då hembygdsspelet Laxbråk uppfördes och Stora hallen återinvigdes efter en yttre renovering.

I av kyrkan under sommaren ordnad vägkyrka, medverkade hembygdssföreningen med visning av Gammelgården, vilken ligger intill kyrkan och församlingshemmet.

Föreningen var den 18 maj värd för den årliga hembygdsträffen för hembygdssföreningar i norra Uppland. Stora hallen och Gammelgården visades. Information om föreningarnas verksamhet lämnades och durspelarna Jerlin och Hedkvist underhöll vid kaffet.

Gammelgården med sina dussintalet byggnader från 1700–1800-talen kräver ständigt underhåll, liksom föremålen i samlingarna. Föremålen skickas fortlö-

pande till Kulturarvet i Falun för tillsyn och katalogisering.

Föreningen har under året lämnat synpunkter på kommunens betänkande angående Laxöns framtid samt protesterat mot Torgets rivning i Skutskär. Torget är ett planerat arbetarbostadsområde från industrialismens barndom då sågverket i Skutskär byggdes upp i början på 1870-talet. Protesterna som kom från flera håll visade sig meningslösa, Torget revs sommaren 1996.

Utöver Gammalgården förvaltar hembygdsföreningen en Smedsstuga intill Herrgården vid Älvkarleö bruk. Under året har stugan fått en smärre renovering med bl a målning av taket.

Smedsstugan från 1700-talet har två lägenheter om vardera en kammare och

kök. Den ena lägenheten är sommarvaktmästarbostad, den andra är inredd som en lägenhet på bruket i seklets början. Koppningen till renoverade Stora Hallen ligger bra; så bodde smedfamiljerna som vandrade i Älvkarleö jernvägspark och drack söndagskaffe och läsk i Stora hallen.

Angående Stora Hallen och Jernvägs-parken se separat artikel.

Jarl Holmström
ordförande

Öregrunds hembygdsförening

Öregrunds hembygdsförening har haft årsmöte samt fyra styrelsemöten och höstmöte, alla protokollförda utom höstmötet.

Hembygdens dag 1995. Organisationskommittén för Öregrunds måndag. Berit Fristedt, Marita Nyström, Inga-Britt Karlsson, Rosita Åström och Lill-Bengt Eriksson.

Under våren och försommaren har nytt tegel lagts på stora byggnaden samt översyn och omläggning på uthuslängan. Alla byggnader och staketet runt tomten har rödfärgats och vitmålat. Arbetet har utförts av A LU-arbetare.

Kristihimmelfärdsdagen var det gudstjänst på gården, föreningen bjöd besökarna på kaffe.

Tisdagen den 30 maj inbjöd föreningen klass 6 i Öregrundsskolan med sin lärare Tomas Eriksson. Eleverna fick lära sig kärna smör med gammal kärna av trä, lära sig väga med besman, bära vatten med ok, pröva på att väva och spinna. Som avslutning fick eleverna smörgås med eget kärnat smör, saft, kaffe.

Den 1 juni gjorde föreningen en utflykt till Gräsö. Vi tittade på en gravplats vid herrgårdsgärdet. Sedan åkte vi till Östermörtarö där det är en äng där det växer kungsängsliljor i stora mängder. Sedan fortsatte vi till Västerhamnen där vi drack vårt medhavda kaffe.

Midsommaraftonen var det dans kring majstången, tombola, fiskdamm och servering.

Under kommunens musikvecka var det Musikcafé 2 gånger, den 4 juli var det "Gimo Big band" som spelade kl 15.00, onsdagen den 5 juli spelade en Kubansk musikgrupp. Båda dagarna var det kaffeservering.

Den 13 augusti var det "Hembygdens dag". 1995 års Forsmarkspris fick organisationskommittén för "Öregrundss mån-

dag" mottaga, det är 5 medlemmar som får dela på priset. För underhållningen svarade gruppen "Kuling". Förtäring: Sotare med tillbehör. Kaffe med kaka.

Så får styrelsen tacka alla som med arbete eller gåvor gynnat vår förening.

Öregrund i mars 1995

Styrelsen

Österåkers hembygds- och fornminnesförening

Vi i Österåkers Hembygds- och Fornminnesförening är rätt nöjda med det gångna verksamhetsåret.

Föreningen har för närvarande cirka 1.200 medlemmar, men vi vill bli ändå fler, och därför har styrelsen beslutat sätta in en värningskampanj. Våra stora folkfester i Ekbacken kring Valborg och midsommar har gett oss god PR och klirr i kassan. Senaste Valborg satt kassören i flera timmar och räknade småpengar. Jobbigt men roligt!

Till glädjeämnen det senaste året hör också att ÖHF har fått en ungdomssektion. Det är ungdomar i föreningen Agaria som har anslutit sig till oss. Ungdomarna framträder gärna i medeltidsdräkter och bildar ett färgstarkt inslag på våra offentliga fester.

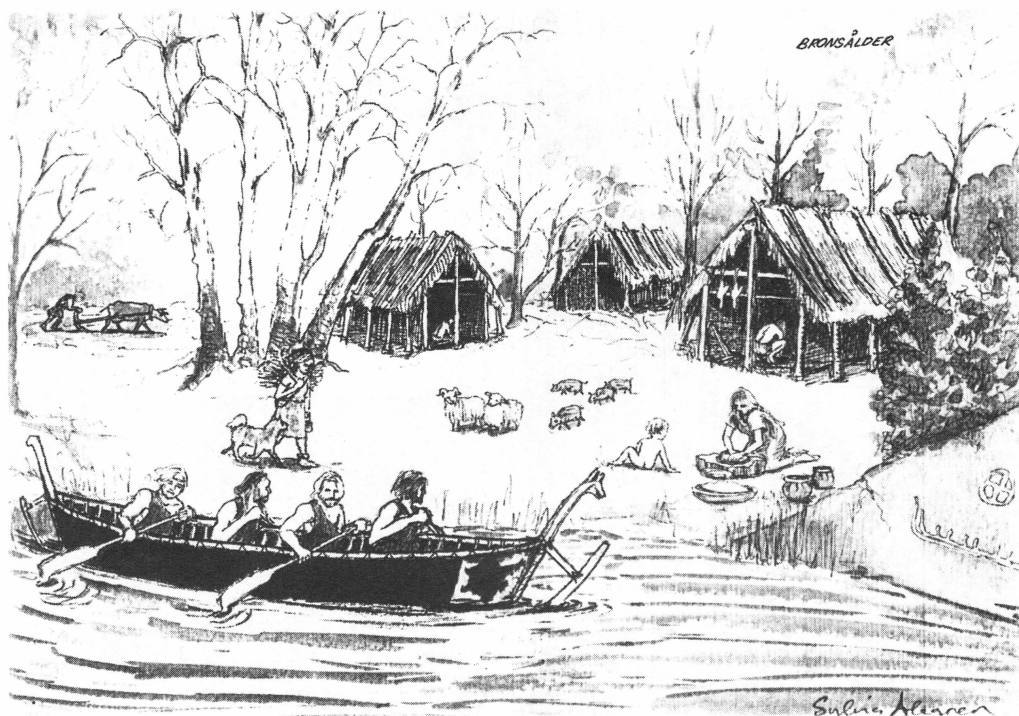
Ett gravfält i närheten av Runö järnvägsstation har rensats upp och stängslats in av ÖHF:s amatörarkeologer.

Det stora Fornåker-projektet rullar vidare. Fyra historiska miljöer ska byggas på mark som tillhör LO:s kursgård Runöskolan: en stenåldersby, en bronsåldersby, en vikingaby och en medeltidsby. Byarna ska "befolkas" av människor i tidstypiska dräkter. Markägaren LO, Statens historiska museum, Läns musei byrå, Landstinget m fl är positiva, men projektet kostar miljoner, och mycket arbete återstår. Projektledaren heter Lars Alegren. En stiftelse med Österåkers hem-

bygdsförening, Österåkers kommun, Landsorganisationen och Svenska turistföreningen står bakom.

ÖHF anordnade festligheter i tre dagar i Åkersberga centrum för att högtidligt hålla "Hembygdens år 1996". Bl a var det hemvärnsparad på Svenska Flaggans Dag, utställning av dyrgripar från våra fyra museer och en skärmutställning med bilder från det gamla Österåker.

Olle Löfgren

Teckning: Sylvia Alegren

Fornåkers bronsåldersby enligt planerna.